

Ifrågasatta mödrar

Att vara mamma och lesbisk

Av: Ann-Cherie Halldin

Vt-09

Handledare:
Maria Bangura Arvidsson
Examinator:
Håkan Jönson

Abstract

Since 2005 lesbian families has been able to receive help from the Swedish healthcare system in their longing to become parents. As the waiting time is long and the regulation of the fertility treatment is not adapted for lesbian families, they sometimes turn abroad for fertility treatment or get help from a private donor. These families have to undergo an investigation conducted by social workers in order to become a family. My purpose in this essay was to show how lesbian mothers are constructing their families and how the society surrounding them supports or obstructs their efforts. By using qualitative methods, I conducted seven interviews with lesbian mothers who had gone through investigation, first in the search for finding a father and then later another before being able to adopt their babies. I then applied the theories of Cheshire Calhoun from 2000 on the data I collected from my interviews. The main focus in this essay is to investigate what experiences lesbian mothers have of the Swedish regulation of lesbian motherhood. What experiences do they have of governmental authorities and what norms are in motion in the society when it comes to lesbian motherhood? By using Cheshire Calhoun's theories (2000) I saw that by placing lesbian mothers as Outlaws Of Family they are being constructed as unfit mothers and their families were forced to adapt to the heterosexual norms in family making. I also found that these mothers where being distrusted and controlled in a way that is being sanctioned by Swedish law.

Keywords: Lesbian mothers, Lesbian families displaced, Governmental control, Heterosexism, Lesbian subordination.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till Maria Bangura Arvidsson för värdefull handledning och synpunkter under utvecklingen av uppsatsarbetet. Tack Maria. Tack också till Ylwa Larsson som hjälpt till med korrekturläsning.

Tack till de mammor som ville ställa upp på att bli intervjuade. Utan er öppenhet hade inte denna uppsats kunnat skrivas. Denna uppsats dedicerar jag till er.

Slutligen. Tack till min underbara Jo som väntar vårt gemensamma barn för din stöttning och kärlek.

Innehållsförteckning

1 Inledning	
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställningar	2
1.4 Val av fokus	2
1.5 Begrepp	3
2 Metod	4
2.1 Val av metod	4
2.2 Tillvägagångssätt och bearbetning vid analys	5
2.3 Förförståelse	6
2.4 Generaliserbarhet och tillförlitlighet	6
2.5 Etiska aspekter	7
3 Nuvarande utredningsförfarande och kommande lagstiftning	8
3.1 Faderskapsutredning	8
3.2 Barnets rätt att veta sitt genetiska ursprung	10
3.3 Närståendeadoption	10
3.4 Skillnader mellan hetero- och lesbiska par	11
3.5 Kommande lagstiftning?	13
4 Tidigare forskning	14
4.1 Forskning kring lesbiskt föräldraskap	14
5 Teori	17
5.1 Förälder och lesbisk	17
6 Empiri	20
6.1 Presentation av mammorna	20
6.2 Att bli exkluderad	22
6.3 Medmaman - Den tredje föräldern	24
6.4 Kontroll för att godkännas som förälder	24
6.5 Att bli misstänkliggjord	26
6.6 Att istället bli synliggjord	27
6.7 Det osynliga och omöjliga föräldraskapet	28
6.8 Väntan på att bli förälder	30
6.9 Den heterosexuella normen	31
7 Analys	33
7.1 Att tvingas in i det heterosexuella ramverket	33
7.2 Exkluderingen av den lesbiska "kärnfamiljen"	34
7.3 Onaturliga mödrar	35
7.4 Misstänkta och kontrollerade föräldrar	36
8 Sammanfattning	37
8.1 Kontakter med myndigheter	38
8.2 Normer kring föräldraskap	39
9 Avslutande diskussion	40
10 Källförteckning	43
Bilagor	46

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Sedan den allmänna debatten om huruvida homosexuella par skall kunna få bli föräldrar har många normativa åsikter kring vad ett gott föräldraskap innebär och även vilka normer som vi i Sverige anser vara eftersträvansvärda när det gäller barns rättigheter kommit upp till ytan. Livliga debatter har förts både innan och efter den lagändring som kom 2005. Denna lagändring innebar att homosexuella par i likhet med heterosexuella par skall få bli prövade som adoptivföräldrar samt att lesbiska par får rätten att inseminera eller få IVF-behandling inom den svenska sjukvården. Detta innebar också att lesbiska par som är registrerade partners eller sambos inte behöver genomgå någon faderskapsutredning eller någon närståendeadoption vid behandling inom den svenska sjukvården. De lesbiska par som fått hjälp att bli föräldrar räknas då som gemensamma föräldrar till barnet vid födseln efter att partnern samtyckt till behandlingen och att socialnämnden fått bekräftat att behandlingen skett via den svenska sjukvården (Regeringens proposition 2004/05:137; Lagutskottets betänkande 2004/05:LU25; Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap, *SOSFS 2007:4 (S) Föreskrifter och allmänna råd*).

Detta har inneburit en positiv utveckling för lesbiska par som önskat få barn men det finns fortfarande normer kring föräldraskap som diskriminerar lesbiska pars familjebildningar. Även om lesbiska par i Sverige via lagstiftning har beretts allt bättre möjligheter att bilda familj så lever den homosexuella familjen allt jämt i skuggan av den heterosexuella kärnfamiljen (Johansson, 2009). Ett tydligt exempel är att många hetero- och lesbiska barnlösa par som börjat fundera på att bilda familj lite senare i livet kan komma att få stå i kö i 2 år eller mer innan de kan få börja inseminera eftersom det idag råder stor efterfrågan på denna vård samtidigt som det är brist på spermagivare i Sverige. Dessa köer har medfört att både heterosexuella par och lesbiska par har vänt sig utomlands för att få snabbare och effektivare hjälp (www.sr.se). Detta har dock inneburit att lesbiska par som är registrerade partners eller sambo som inseminerat i egen regi så kallad heminsemination eller via insemination utomlands fortfarande behöver genomgå faderskapsutredningar och närståendeadoptioner även om de redan är gemensamt juridiska föräldrar till barn sedan tidigare insemination eller IVF-behandling via den svenska sjukvården. Detta förfarande finns överhuvudtaget inte när det gäller heterosexuella par som på samma sätt som ett lesbiskt par valt behandling utomlands och också använt sig av donatorsäd.

Idag diskrimineras alltså lesbiska par jämfört med heterosexuella par i samma

situation. De lesbiska par som inseminerat utomlands eller via heminsemination ställs inför problemet att endast den födande mamman blir juridisk förälder. Den ickefödande mamman måste därför bli prövad som förälder och adoptera sitt barn för att bli juridisk förälder. Denna utredning genomförs av familjerättssekreterare och adoptionen som medmamman (den ickebiologiska modern) ansöker om kallas närståendeadoption. Vidare måste föräldrarna ha ingått partnerskap för att medmamman ska kunna ansöka om närståendeadoption (Socialstyrelsen, 2008). Frågan hur lesbiska par som genomgått dessa utredningar ser på sin situation har ännu inte synliggjorts. Det finns inte heller mycket forskning om hur lesbiska par som valt att skapa en familj i Sverige genom insemination utomlands eller via heminsemination upplever sig bli bemötta som föräldrar i sina kontakter med familjerättssekreterare och av andra myndigheter när de bildat familj. Även det faktum att lagstiftningen inom detta fält har utvecklats och fortsätter att utvecklas gör att det är mycket relevant och viktigt att föra fram kunskap om (post)moderna familjebildningar inom det sociala arbetsfältet då socialsekreterare dagligen konfronteras med normer inom familjebildning. Då ca 40 000 barn lever med en förälder som är homo, bi eller transperson (SOU 2001:10), är det viktigt att vi som socialarbetare utvecklar vår kompetens inom detta område. Jag ser därför ett spännande tillfälle att utforska de erfarenheter som lesbiska mödrar har införskaffat i sina kontakter med svenska myndigheter.

1.2 Syfte

Mitt syfte är att undersöka hur lesbiska par som genomgått faderskapsutredningar och närståendeadoptioner upplevt utredningen hos familjerätten och vilka erfarenheter de har av myndigheter i egenskap av föräldrar. Vidare vill jag undersöka hur lesbiska mödrar beskriver de familjebildningsnormer som lesbiska mödrar måste förhålla sig till i samhället.

1.3 Frågeställningar

Hur har kvinnorna upplevt utredningarna och sina kontakter med olika myndigheter?
Vilka normer kring föräldraskap möter lesbiska kvinnor som bildar familj?

1.4 Val av fokus

Min ambition är att fånga upplevelser och känslor hos de lesbiska kvinnor som bildat familj genom insemination i egen regi eller utomlands. Därför är min fokus på lesbiska kvinnor som väljer att bilda familj under förhållanden som inte accepteras eller sanktioneras av samhället.

Jag har valt att avgränsa mig till att endast beröra frågan om lesbisk familjebildning i relation till myndigheter samt hur lesbiska mammor upplever samhällets syn på dem som föräldrar och hur man som förälder förhåller sig till de rådande normerna kring familjebildning i dagens samhälle.

1.5 Begrepp

Heterosexism- Heterosexism är ett begrepp som beskriver hur den västerländska kulturens sexualideologi, förnekar, förtrycker och stigmatiserar ickeheterosexualitet (SOU 2001:10).

Regnbågsfamiljer- Familj där en av eller båda föräldrarna är homo, bi eller transperson (Hamrud, 2005).

Medmamma- Den sociala föräldern i en lesbisk familj, alltså den icke-födande mamman (Zetterqvist, Nelson, 2007). Jag väljer att använda begreppet medmamma både då jag refererar till en mamma som närståendeadopterat och som är juridisk förälder till sitt barn och till de mammor som ännu inte har närståendeadopterat och som inte är juridiska föräldrar till sina barn. Annars varierar jag mig med att ibland använda orden icke-biologiska mamman, den icke-födande mamman eller ibland kort och gott mamma beroende på vad som passar bäst i sammanhanget.

Biomamma- Den biologiska mamman i en lesbisk familj. När det genetiska ursprunget överensstämmer med det rättsliga föräldraskapet så är man biologisk förälder (Ryrstedt, 2003).

Heminsemination eller privatinsemination- När privat sperma (från en vän) eller köpt sperma (från en spermabank) används vid en insemination som inte utförs på svenskt sjukhus eller klinik utomlands utan i egen regi. (Homofamiljer, 2004).

Givarinsemination- Samma sak som en donatorinsemination, alltså där man använder spermier av en utomstående man som donerat sin säd till barnlösa par. (RMC, UMAS.a).

IVF- behandling- In Vitro Fertilization. Befruktningen sker utanför kroppen. Ett eller flera befruktade ägg placeras in i kvinnans livmodern.(RMC, UMAS.b).

Känd eller okänd donator- En känd donator innebär att barnet kan få uppgifter om donatorn när barnet fyllt 18 år om barnet önskar. Okänd donator innebär att donatorn förblir helt anonym. (Storkklinik.a).

Säddonator- En spermagivare. Kan finnas både inom det svenska sjukvårdssystemet (är då alltid känd) och utanför den svenska sjukvården (kan då vara både känd eller okänd) t.ex. vid insemination utomlands eller via heminsemination (Storkklinik.b). Jag använder mig av ordet donator och menar då en säddonator.

2 Metod

2.1 Val av metod

Kvalitativ metod är den metod som jag valt då den fokuserar på människors berättelser, upplevelser och emotioner. Detta val grundar sig utifrån syftet med uppsatsen som är att nå en förståelse för mina intervjupersoners erfarenheter, åsikter och känslor. Det är deras subjektiva upplevelsevärld jag vill föra fram och då lämpar sig kvalitativ metod mycket bra (May, 2001). Kvalitativa metoden når ett djup och skapar utrymme för att forskaren kan revidera sin förförståelse medan kvantitativ forskning är mer låst i sin form och därmed starkare präglad av en normativ grund (Alvesson, 2003). Inför uppsatsarbetet ville jag gå in så förutsättningslöst som möjligt och även vara flexibel för nya riktningar som kan tänkas uppkomma genom nyfunnen kunskap. Tonvikten i analysen är därför explorativ och baserad på djupintervjuer. Därför har jag valt att hålla mina intervjuer öppna och att fokusera på vissa teman och sedan låta mina intervjupersoner prata relativt fritt utifrån dessa teman. Denna öppenhet möjliggör ett kvalitativt djup då den intervjuade själv får tala om ämnet utifrån sin egen referensram. Denna flexibilitet kommer intervjupersonerna tillgodo och skapar utrymme för dem att utgå från vad de själva finner relevant att ta upp. Genom detta kan de också själva tillskriva händelser och känslor mer eller mindre betydelse beroende på vad de väljer att lägga fokus på under berättandet (May, 2001; Meeuwisse & Swärd & Eliasson- Lappalainen & Jacobsson, 2008).

Genom att använda tematiskt öppna intervjuer med små ledande inslag har jag kunnat ge utrymme för att intervjupersonernas egna berättelser komma fram, istället för att fråga om mina egna bilder stämmer eller inte stämmer med intervjupersonernas upplevelser. Min ambition är att anta ett "bottom-up" - perspektiv som innebär att man strävar efter att beskriva ett problem med utgångspunkt utifrån de utsagor som privata människor kan delge oss för att med denna kunskap vända blicken "uppåt" mot samhällsliga strukturer (Meeuwisse & Swärd & Eliasson- Lappalainen & Jacobsson, 2008).

En nackdel med att just använda tematiskt öppna intervjuer är att det är svårare att koda materialet då det inte finns några direkta frågeställningar att utgå ifrån som bas för kodningen. Den som intervjuas ges stort utrymme att berätta fritt, associera och reflektera utifrån egna valda delar inom ett givet tema. Eftersom det också finns större utrymme för variationer i svaren blir det därmed även mer komplext att koda empirin (May, 2001; Meeuwisse & Swärd & Eliasson- Lappalainen & Jacobsson, 2008). Jag anser dock att även om det innebär att jämförelsen mellan de olika intervjuerna försvårades så var inte det

anledning skäl nog för att inte använda metoden, eftersom metoden i detta fall är den bästa för att nå fram till syftet och målet med min uppsats.

2.2 Tillvägagångssätt och bearbetning vid analys

Jag började mitt sökande genom att sätta in en annons (se. Bilaga 1) på internetforumet familjeliv.se, under rubriken regnbågsfamiljer för att komma i kontakt med lesbiska mammor som kunde tänka sig att bli intervjuade. Jag har även satt upp lappar i en öppen förskola för regnbågsfamiljer. Genom detta hittade jag sju lesbiska mammor som ville ställa upp på intervju. Jag kontaktade dem via mail för att skicka information om uppsatsen och vad det innebar att delta som intervjuperson (se bilaga 2). Jag förtydligade mitt syfte och berättade att de när som helst kunde dra sig ur projektet om de så önskade så att intervjupersonerna visste vad det skulle innebära att bli intervjuad av mig och för att säkerställa det informerade samtycket. Två av mammorna träffade jag eftersom de bodde tillräckligt nära för att genomföra en intervjuträff. Resterande fem mammor intervjuade jag via telefon. Mina intervjuer består blandat av både mammor som fött barn och mammor som inte fött barn. Fem av intervjupersonerna är både bio- och medmammor. Eftersom min utgångspunkt var att det kunde finnas skillnader mellan parterna i paret så har jag innan intervjun speciellt frågat om den person som kontaktat mig för att bli intervjuad vill fråga om den andra mamman också kan tänka sig bli intervjuad. Om inte detta varit möjligt så har jag bett personen som jag skall intervjuas att fråga sin partner om denne vill framföra någonting via sin partner till mig. Vid en av mina intervjuer så intervjuade jag båda mammorna, vid två av intervjuerna så har den andra mamman velat att partnern skulle framföra något under intervjun och vid de resterande tre har inte den andra mamman velat tillägga något via sin partner under intervjun.

Jag har under intervjuerna följt intervjumallen (se bilaga.3) och inte funnit att telefonintervjuerna krävt mer struktur än de tillfällen jag personligen träffat intervjupersonen. Det finns dock en skillnad mellan de två första utförda intervjuerna och de resterande intervjuerna. De två första blev lite kortare och mer strukturerade till sin form då jag i början var mer nervös vid utförandet av intervjuerna. Generellt har dock mina intervjupersoner gett mig långa och utförliga svar på mina frågor och de har berättat väldigt fritt.

Under bearbetningen av min empiri har jag efter transkribering analyserat materialet utifrån nyckelord och teman för att vidare användas som bas till min analys. Jag systematiserade empirin i olika delar utifrån teman som t.ex. osynliggörande och kontroll. Då jag hittade mycket material i min empiri utifrån mina teman fick jag ytterligare reducera min empiri genom att välja ut citat som bäst representerade de övriga intervjupersonernas berättelser.

Därmed utkristalliserades ett mönster som sedan har legat till grund för min analys. I likhet med Bangura Arvidsson (2003) har jag dock valt att presentera många och ibland långa citat från min empiri, för att ge läsaren en känsla och egen förståelse för vad mina intervjupersoner berättat för mig under intervjuerna. För att underlätta läsningen av citaten har jag vidare tagit bort eventuella stakanden, hummanden och grammatiska felaktigheter men varit sparsam med att "tvätta" citaten för att behålla kvar känslan i dem så långt det är möjligt.

2.3 Förförståelse

Förförståelsen är alltid grundad i forskarens vardagsförståelse och är en nödvändig och samtidigt en oundviklig del av att nå förståelse (Aspers, 2007). Förförståelsen som jag bär med mig i detta ämne kan utgöra både nackdelar och fördelar i min tolkning av mina intervjupersoners situation. Eftersom jag själv är homosexuell och själv blivande förälder har jag en större möjlighet att nå förståelse för de motiv och känslor som intervjupersonerna kan komma att beskriva (Svensson & Starrin, 2000). Nackdelen med detta kan vara att jag därmed också riskerar att tappa mina teoretiska glasögon. Det är därför viktigt att under tolkningen av mina data använda mig av min teori för att förklara och förstå intervjupersonernas berättelser (Aspers, 2007). Aspers (ibid.) pekar dock på vikten av att ha ett insidernperspektiv för att nå en verklig och djup förståelse för intervjupersonernas upplevelser. Forskaren bör också vara ytterst försiktig med att ifrågasätta eller avfärda sina intervjupersoners utsagor (ibid.).

2.4 Generaliserbarhet och tillförlitlighet

Kvalitativa intervjuer har som syfte att ge oss beskrivningar av hur människor upplever sin livssituation och syftet med min studie är att erhålla kunskap om lesbiska mödrars upplevelser av utredningsförfarandet och samhällets normer kring familjebildning. Detta är en kvalitativ studie där jag har intervjuat sju kvinnor, vilket enligt Kvale (1997) inte kan utgöra ett tillräckligt antal för att generalisera resultatet men pekar samtidigt på en paradox då det inom psykologin finns en tradition som menar att det är just genom att använda sig av ett mindre antal djupa fallstudier som man kan generalisera resultaten (Kvale, 1997). När det gäller tillförlitligheten så har jag försökt att öka tillförlitligheten på olika sätt, t.ex. genom att vara noggrann i mitt tillvägagångssätt vid insamlingen av min empiri. I och med att mina intervjufrågor var mycket öppna till sin karaktär tillät detta mina intervjupersoner att delge mig långa utförliga svar där de själva målade upp sin situation och upplevelser. En viktig del i bedömningen av uppsatsens tillförlitlighet är just hur väl jag som intervjuare lyckas bygga upp ett förtroende i relation med mammorna jag intervjuat. Hur jag uppfattas av dem är

viktigt för vilket datamaterial som jag kommer att kunna insamla eftersom min förmåga att smälta in och skapa en känsla av tillit mellan mig och mammorna var avgörande för att få ärliga svar och kunna nå den typ av djupintervju som jag siktade på (May, 2001). Att jag själv är homosexuell och blivande förälder och att jag delgett mina intervjupersoner denna kunskap innan intervjuerna underlättade skapandet av tillit mellan mig som forskare och mina intervjupersoner. Det kan ligga en trygghet för intervjupersonerna att ha kunskap om att jag som lesbisk och själv framtida blivande förälder kommer att analysera materialet utifrån mina valda teoretiska glasögon. Jag är övertygad om att det skulle ha varit mycket svårt om inte omöjligt att få tag i intervjupersoner samt kunnat nå den typ av djupintervjuer som jag utfört utan att ha delgivit dem denna vetskap. Samtidigt har mitt föräldraskap börjat via en insemination inom den svenska sjukvården, vilket istället kan skapa en distans då detta tillvägagångssätt sanktioneras på ett helt annat sätt av samhället än insemination utomlands eller genom heminsemination. Mammorna jag intervjuat kan inte heller veta om jag generellt anser att det är lika legitimt att inseminera utanför lagen om insemination.

Då den egna förståelsen alltid påverkar tolkningen av resultaten i en studie bedöms resultatens tillförlitlighet utifrån huruvida forskaren anses ha lyckats göra en korrekt tolkning av intervjupersonernas berättelser (Kvale, 1997). Då jag själv har en bra ingångsförståelse för mina intervjupersoners situation är detta en resurs jag kunnat använda mig av. Jag upptäckte dock vid något tillfälle att jag tolkat in något under intervjun och lämnat ett förtydligande av svaret därhän som inneburit att jag efter att ha läst intervjuerna transkriberade insett att det då kunde finnas flera möjliga innebörder av det intervjupersonen sagt. För att stärka tillförlitligheten och undvika eventuella felaktiga tolkningar har jag varit mycket noga med att inte dra några förhastade slutsatser om intervjupersonernas upplevelser. Meeuwisse & Swärd & Eliasson- Lappalainen & Jacobsson (2008) pekar dock på att som forskare inneha en god grundförståelse för intervjupersonernas situation är av avgörande betydelse för att kunna tolka empirin på ett korrekt sätt speciellt där fokus ligger på att fånga känslor och komplexa sociala förhållanden.

2.5 Etiska aspekter

Mitt val att intervjua de kvinnor som är klienter har sin grund i att jag sett att det finns ett behov från lesbiska kvinnor att få berätta sina upplevelser i denna fråga. Kvale (1997) diskuterar de olika etiska riktlinjer forskare har att följa. En av dessa är principen om fördelaktighet som innebär att undersökningens person ska lida så lite skada som möjligt av att delta i forskningen. Fördelarna för att få ut ny kunskap ska uppväga eventuella negativa

konsekvenser för intervjupersonerna. Meeuwisse & Swärd & Eliasson- Lappalainen & Jacobsson (2008) tar dock upp vikten av att lyfta fram diskriminerades erfarenheter och skapa ny kunskap för att synliggöra denna grupps behov. De poängterar hur viktigt det är att göra etiska överväganden vid dessa situationer. Speciellt betonas den maktasymmetri som uppstår mellan forskare och den som blir beforskad. Min ursprungstanke var att försöka minimera dessa element genom att genomföra parintervjuer, där parterna kunnat ta stöd av varandra under intervjun. Detta har tyvärr inte varit praktiskt genomförbart. Jag har istället tydligt poängterat att den intervjuade när som helst kan avbryta intervjun och om något inte skulle kännas bra efteråt så kunde de även då avbryta sitt deltagande genom att kontakta mig. En del i syftet med uppsatsen har varit att generera mer kunskap till de familjerättssekreterare som arbetar ute på fältet samt till de politiker som beslutar om dessa frågor. För att kunna göra detta på ett så respektfullt sätt som möjligt så har jag, innan intervjun, varit öppen och tydlig med mitt syfte med uppsatsen så att mina intervjupersoner haft en god kunskap om vad min uppsats kommer att behandla och vad jag kommer att belysa. Detta har även May (2001) påpekat vara av vikt då det skapar trygghet för intervjupersonen. Mina intervjupersoner skyddas även genom deras anonymitet då jag har tilldelat dem pseudonym under transkriberingen. Det är dessa anonyma textdokument som ligger till grund för min analys. Efter examineringen är klar kommer jag radera ursprungsinspelningarna för att vidare säkerställa intervjupersonernas anonymitet. De kommer också få var sin kopia av den färdiga uppsatsen via mail.

3 Nuvarande utredningsförfarande och kommande lagstiftning

I detta kapitel vill jag beskriva när och varför samhället anser att en faderskapsutredning är nödvändig. Jag tar också upp närståendeadoptioner och vad familjerättssekreterarna speciellt skall utreda vid dessa. Vidare pekar jag specifikt ut vad som skiljer ut homosexuella föräldrar från heterosexuella föräldrar i samma situation, för att avsluta med den SOU-utredning som kan komma att ligga till grund för kommande lagändringar inom detta område.

3:1 Faderskapsutredning

Socialnämnden är skyldig att genomföra en faderskapsutredning när barn vars föräldrar inte är gifta med varandra föds. Men också om paret är gifta och faderskapet ifrågasätts på något sätt skall socialnämnden utreda faderskapet och fastställa detta. Ett fastställande av faderskap syftar till att tillförsäkra barnet dess försörjning och arvsrätt samt att klargöra barnets

biologiska ursprung (Socialstyrelsen, 2005). Socialstyrelsen (ibid.) menar att det är viktigt att det rättsliga faderskapet överensstämmer med barnets biologiska ursprung.

När det gäller fastställande av faderskap vid assisterad befruktning med donatorsäd skall enligt 1 kap. 6 och 8 §§ FB den man som lämnat samtycke till inseminationen eller IVF-behandlingen anses som far till barnet oavsett om mannen är biologisk förälder eller inte. Maken i äktenskapet har i princip inte någon möjlighet att få faderskapspresumtionen hävd annat än om samtycket till inseminationen från hans sida inte har förelegat eller om han kan göra sannolikt att barnet inte avlats vid inseminationen, oavsett om inseminationen skett med hans spermier eller någon annan mans spermier. Detta förhållande gäller även om inseminationen gjorts på sjukhus utomlands eller genom privatinsemination. Inget skriftligt samtycke krävs utan det räcker att maken uttalat ett samtycke muntligen inför inseminationen (Wickström & Komujärvi, 2005).

Förhållandet ser helt annorlunda ut för en kvinna som ingått partnerskap och samtyckt till insemination utomlands eller till en privatinsemination. I dessa fall kan inte hennes föräldraskap fastställas utan socialnämnden har istället till uppgift att leta upp donatorn för att fastställa dennes ansvar som förälder och en faderskapsutredning skall inledas (ibid.). I det förhållandet insemination har skett på ett svenskt sjukhus enligt inseminationslagen krävs trots samtycket som lämnats inför inseminationen att medmammans föräldraskap ska fastställas genom bekräftelse eller dom i likhet med vad som gäller vid fastställande av faderskap för ett heterosexuellt sambopar. Utredning inleds av socialnämnden för att fastställa kvinnans föräldraansvar även om hon har ingått partnerskap. Här likställs alltså inte partnerskap med äktenskap utan med heterosexuellt samboskap (ibid.)

Om utredaren eller någon av föräldrarna är tveksam till om barnet kommit till genom den assisterade befruktningen, bör utredaren kontakta sjukhuset där behandlingen genomförts för att kontrollera att befruktningen verkligen skett via svensk sjukvård (Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap, *SOSFS 2007:4 (S) Föreskrifter och allmänna råd*). Samtidigt har riksdagen betonat att det är viktigt att socialnämnden handlägger faderskapsärenden på ett så enkelt sätt som möjligt och under former som inte upplevs som integritetskränkande. För ett heterosexuellt par innebär detta oftast att både modern och hennes sambo kallas för ett personligt besök på socialnämndens kontor. Vid detta tillfälle kan handläggaren ge information till den potentielle fadern om vad en faderskapsbekräftelse innebär rättsligt sett innan påskrift sker. Sambor som redan har barn sedan tidigare får ibland de blanketter som ska fyllas i vid bekräftelsen hemskickade för undertecknande istället (Wickström & Komujärvi, 2005).

3.2 Barnets rätt att veta om sitt genetiska ursprung

Enligt inseminationslagen har barn som tillkommit genom donatorinsemination rätten att få reda på den genetiske faderns identitet via sjukhusets journal men i dag antecknas i folkbokföringen den gifte eller sammanboende mannen som barnets biologiska pappa trots att så inte är fallet. Den nuvarande lagstiftningen för heterosexuella par skyddar alltså de vuxnas intressen då man medvetet för in oriktiga uppgifter i folkbokföringen (www.barnombudsmannen.se).

Socialnämnden bör dock upplysa paret om barnets rätt att få reda på sitt genetiska ursprung (Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap, *SOSFS 2004:16 (S) Föreskrifter och allmänna råd*). Men en studie av Socialstyrelsen (SoS 2000:6) visar att endast cirka tio procent av heterosexuella föräldrar till barn som tillkommit via donatorinsemination hade berättat för barnen om deras ursprung medan cirka hälften menade att de hade för avsikt att berätta i framtiden (SoS 2006:6). Ryrstedt (2003) beskriver att det alltså blir upp till föräldrarna att berätta för sitt barn om hur det kommit till, för att barnet ska kunna ha någon möjlighet att tillgodogöra sig den lagstadgade rättigheten att få vetskap om sitt ursprung. Valet att inte införa en anmärkning om att barnet tillkommit genom säddonation anges vara att donatorn inte skall betraktas som förälder i rättslig mening utan att det är den sociala föräldern som skall betraktas som juridisk förälder. Min analys av detta förhållande är att det anses som viktigt att den sociala föräldern skall ha en starkare juridisk ställning gentemot donatorn för att inte donatorn skall förväxlas med att inneha någon förälderroll. Detta skapar en trygghet både för donatorn (som önskar hjälpa barnlösa par utan att själv bli förälder) och för den sociala föräldern (som istället önskar att ta på sig ett föräldraskap) men denna juridiska trygghet gäller alltså endast för det heterosexuella paret inte för det lesbiska paret. För det lesbiska paret utestängs den sociala föräldern helt från det juridiska föräldraskapet tills familjerätten har utrett hur det lesbiska paret har bildat sin familj. Har då paret bildat familj utanför den svenska sjukvården skall donatorn betraktas som förälder (jmf. Wickström & Komujärvi, 2005 sid. 81).

3:3 Närståendeadoption

En adoption av barn till närstående handlar oftast om så kallad styvbarnsadoption, då en person adopterar sin makes/makas barn eller då en person önskar adoptera sin registrerade partners biologiska barn. Syftet med en sådan adoption är att den vuxne som barnet lever tillsammans med också ska bli dennes juridiska förälder. Detta betyder samtidigt att det

juridiska bandet till en eventuell känd biologisk förälder bryts och frågor om arv och liknande flyttas över på den förälder som önskar adoptera barnet (Socialstyrelsen, 2008). I boken *Adoption- en handbok för socialtjänsten* (2008) finns riktlinjer för hur familjerättssekreterarna skall utföra en adoptionsprövning. Det som skall utredas är om den förestående närståendeoptionen kan anses vara till barnets bästa. För att göra detta bör familjerättssekreteraren utreda den sökandes lämplighet som förälder. Sökandes lämplighet som förälder utreds genom att t.ex. titta på dennes nära relationer till sin släkt och nätverk och vid inhämtandet av uppgifter från referenter som kan berätta om sökandes eventuella svårigheter vid axlandet av en föräldraroll, t.ex. bör utredaren inhämta uppgifter från BVC eller förskola om barnet är äldre. Andra delar att titta på är motivet till adoptionen och barnets behov av ökad juridisk trygghet, sökandes relation till barnet och sökandes relation till den biologiska föräldern. Det är också viktigt att titta på samspelet mellan föräldrarna och samspelet mellan föräldrarna och barnet. Om det finns någonting som ger anledning till oro skall detta utredas (Socialstyrelsen, 2008). Tyngdpunkten på utredningen skall dock ligga på parförhållandet mellan de sökande. Att relationen är stabil och varaktig eller att relationen kan anses ha förutsättningar för att bli en stabil och varaktig relation är ett viktigt krav (ibid.).

Skillnaden mellan ett heterosexuellt par och ett homosexuellt par är i detta att, det heterosexuella paret inte gemensamt har planerat barnets tillkomst i sin relation utan barnet har tillkommit genom kvinnans eller mannens tidigare relation. För att barnet ska uppleva en trygghet och stabilitet hos den blivande föräldern så är det viktigt att fastställa varaktigheten i den heterosexuella relationen och att adoptanten önskar ta hand om barnet som sitt eget även efter en separation med barnets biologiska förälder (Wickström & Komujärvi, 2005). I det lesbiska paret situation är ofta förhållandet att jämföras med den situation att ett heterosexuellt par gemensamt har planerat barnet och vid en separation har den förälder som är i ett utsatt juridiskt och socialt läge ingen rätt till sitt barn och barnet har ingen rätt till en av sina föräldrar. I ett heterosexuellt förhållande där paret lever i ett utanförskap är det ofta mannen som måste förhålla sig till ett mer utsatt läge i möjligheten att upprätthålla kontakten till sina barn (se. Bangura- Arvidsson, 2003) medan det i ett lesbiskt förhållande är medmamman som hamnar i ett mycket otrött rättsläge.

3.4 Skillnader mellan heterosexuella- och lesbiska par

I antologin *Homo i Folkhemmet - homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000* beskriver Barbro Westerholm partnerskapslagens tillkomst. Inför skapandet av partnerskapslagen arbetade socialstyrelsen fram ett förslag till en partnerskapslag som skulle skapa rättslikhet

mellan hetero- och homosexuella par men man gjorde undantag för homosexuellas möjligheter att bilda familj. Barbro Westerholm citerar socialstyrelsens anförande: "Det är, enligt socialstyrelsens mening, inte riktigt att ett fastare familjebildningssystem förmenas homosexuella par". (Westerholm 2000, s 245). När utredningsarbetet var klart lade man fram förslaget som skulle jämställa partner med äkta makar med bl.a. undantag för tillgång till assisterad befruktning, möjligheten att adoptera barn samt frågor kring vårdnad om barn (Westerholm, 2000). Sedan den 1 juni 2009 har partnerskapet omvandlas till äktenskap och det återstår att se vilka rättsverkningar denna förändring kommer att få på familjebildningsområdet för homosexuella par. I dagsläget är det fortfarande stora skillnader mellan samkönade och olikkönade par när det kommer till stöttning och sanktionering i samhället vid dessa pars familjebildning. Ett exempel är de fall då ett hetero- och homosexuellt par har inseminerat utomlands med donatorsäd. I dessa fall har familjerättssekreteraren till uppgift att behandla paren olika. Det lesbiska paret måste genomgå en faderskapsutredning och närståendeadoptera det barn som kommit till via fertilitetsbehandling utomlands. Heterosexuella par behöver inte genomgå någon faderskapsutredning (om paret är äkta makar) eller närståendeadoption (om paret är äkta makar eller sambo) även om det heterosexuella paret genomgått en insemination med donatorsäd (vilket innebär att mannen i det heterosexuella förhållandet i likhet med medmaman i det homosexuella förhållandet inte är genetisk upphovsman till barnet) I Socialstyrelsens handbok för familjerättssekreterare kan man läsa:

"Grunden för socialnämndens godkännande av faderskapsbekräftelsen när barnet kommit till genom insemination är sambons samtycke till inseminationen. För att faderskapet till ett barn som fötts efter en insemination ska kunna fastställas enligt 1 kap. 6§ FB krävs inte att inseminationen har utförts enligt lagen om insemination. Under de förutsättningar som anges i 1 kap.6§ FB ska en man anses som far till barnet även om inseminationen exempelvis skulle ha ägt rum utomlands" (Socialstyrelsen, 2005- *Att fastställa faderskap*, sid. 49).

När ett lesbiskt par som ingått partnerskap inseminerar med donatorsäd i Sverige genom landstinget blir båda mammorna juridiska föräldrar först efter att ett samtycke av inseminationen har skrivits under av medmaman innan inseminationen och en föräldraskapsutredning gjorts av socialnämnden efter att barnet fötts. Heterosexuella gifta par behöver inte heller här genomgå någon utredning av socialnämnden utan här räcker mannens samtycke av givarinseminationen. Här gäller alltså faderskapspresumtion oavsett om maken är biologisk fader till barnet eller inte.

"När ett barn har kommit till genom en insemination av en gift kvinna med samtycke av hennes make

är faderskapspresumtionen i 1 kap. 1§ FB direkt tillämplig. Den äkta mannen anses automatiskt vara barnets far. Detta oavsett om det är fråga om en makeinsemination eller givarinsemination.” (Socialstyrelsen, 2005, *Att fastställa faderskap*, sid. 48).

Det som skiljer dessa par åt är alltså inte huruvida paret gemensamt har biologiska möjligheter till att ge upphov till barnet eller om paret inte har utfört inseminationen i enlighet med lagen om insemination. Den springande punkten ligger i huruvida paret är heterosexuellt eller inte. Lesbiska par som ingått partnerskap jämställs alltså inte med de heterosexuella par som ingått äktenskap eftersom det i det senare fallet innebär att föräldraskapet presumeras oavsett om parterna är biologiska föräldrar eller inte. Ett barn som fötts inom partnerskapet kan aldrig presumeras ha två juridiska föräldrar vid dess födsel även om inseminationen har skett inom den svenska sjukvården och i enlighet med inseminationslagen. För att ett barn som har två mammor skall få två juridiska föräldrar krävs först en föräldraskapsutredning från socialnämnden. Detta innebär att socialnämnden skall inhämta uppgifter från den svenska fertilitetsklinik som insemineringen utförts på för att säkerställa att barnet troligtvis tillkommit genom en insemination via den svenska sjukvården (Socialstyrelsen, 2005). Om det då visar sig att barnet troligtvis inte tillkommit genom denna utan på annat sätt skall en faderskapsutredning initieras för att fastställa ett föräldraskap för donatorn vilket då aldrig blir aktuellt för ett heterosexuellt par i samma situation. Därefter kan det först bli aktuellt för medmammans att adoptera barnet, där donatorn då får avsäga sig sitt tilldelade föräldraskap (Socialstyrelsen, 2005; Socialstyrelsen, 2008; Wickström & Komujärvi, 2005).

Den avgörande skillnaden mellan ett heterosexuellt par och ett homosexuellt par när det gäller närståendeadoptioner/styvbarnsadoptioner är alltså att en närståendeadoption aldrig blir aktuell för ett heterosexuellt par där graviditeten på samma sätt som hos det lesbiska paret tillkommit genom privat insemination eller assisterad befruktning utomlands (Socialstyrelsen, 2008; Wickström & Komujärvi, 2005).

3.5 Kommande lagstiftning?

Enligt SOU-utredningen, *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (2007:3) så föreslår utredaren att föräldraskapet vid assisterad befruktning med donerade ägg och spermier ska regleras på samma sätt för homosexuella par som för heterosexuella par. En medmamma som är registrerad partner/maka till biomamman ska då automatiskt anses vara förälder till barnet, då en föräldraskapspresumtion som motsvarar den nuvarande faderskapspresumtionen som finns för heterosexuella par ska införas. Att jämställa den föräldraskapspresumtion som gäller för heterosexuella gifta par som inseminerar privat skulle då innebära att lesbiska kvinnor som

lever i registrerat partnerskap och som också genomgår inseminering eller IVF- behandling privat inte längre skulle behöva genomgå faderskapsutredningar och närståendeadoptioner. De ska istället kunna räknas som juridiska föräldrar vid barnets födsel i likhet med heterosexuella par. Är istället biomamman sambo med medmamman ska föräldraskapet för medmamman fastställas genom bekräftelse eller dom på samma sätt som sker i dag när ett heterosexuellt sambopar fått barn genom assisterad befruktning. Förslaget innebär att det inte längre ska fastställas något faderskap vid insemination eller IVF-behandling utomlands. Istället skall det fastslås ett moderskap eftersom barnet har ytterligare en moder (SOU, 2007:3).

Detta förslag till lagändring har dock inte ännu röstats igenom i riksdagens kammare.

4 Tidigare forskning

För att få tag på tidigare forskning som är relevant för mitt syfte har jag sökt efter böcker, avhandlingar och vetenskapliga artiklar i svenska och internationella databaser så som Libris, Lovisa, Elin, Google och Google Scholar. Då mitt fokus var på lesbiska mödrars egna upplevelser av sin familjebildning var det sådan forskning jag valde ut. Genom att använda sökorden "lesbian mothers" hittade jag de internationella artiklar jag använt.

4.1 Forskning kring lesbiskt föräldraskap

Sedan 2005 kan lesbiska par få assisterad befruktning i den svenska sjukvården. Det är förändringar som inneburit att lesbiska kommit i kontakt med socialtjänsten för att bli utredda inför ett stundande föräldraskap, men som det än så länge inte finns någon forskning om i Sverige. Då min avstamp i den här uppsatsen ligger i förståelsen av lesbiska mödrar som ifrågasatta föräldrar. Har jag använt mig av Maria Bangura Arvidssons avhandling *Ifrågasatta fäder- olika bilder av fäder till socialt utsatta barn* från 2003. Hon visar t.ex. hur kärnfamiljsnormen fungerar som ideal som föräldrar måste förhålla sig till och hur en negativ förförståelse av ifrågasatta fäder från socialtjänsten fungerar som ett stigma som begränsar dessa fäders kontroll över sitt föräldraskap. Jag har vidare kompletterat med att använda forskning på ämnet lesbiskt föräldraskap som gjorts i Sverige och internationellt. Den forskning som finns om homosexuella och föräldraskap fokuserar ofta på hur barnen påverkas av att ha homosexuella föräldrar och berör sällan hur homosexuella själva ser på sitt föräldraskap (Zetterqvist Nelson, 2007, SOU 2001:10). Enligt den forskning som presenteras i

SOU 2001:10, skiljer sig inte de barn som tillkommit genom donatorinsemination i heterosexuella par från de barn som tillkommit genom donatorinsemination i lesbiska par, när det kommer till deras psykologiska utveckling eller deras könsrolls beteende. Frånvaron av en fader påverkar alltså inte barnens könsrollsmönster (SOU 2001:10).

Då forskningen kring hur homosexuella föräldrar själva ser på sitt föräldraskap är knapphändig i Sverige har jag hittat två C-uppsatser och en avhandling som jag valt att använda mig av då jag specifikt valt ut forskning som berört lesbiska och deras roll som mödrar. Den ena är en C-uppsats av Kerstin Sandell som är sociolog och idag en framstående genusforskare på Lunds universitet. Hon visar i sin C-uppsats *Att leva lesbiskt och den heterosexuella normen: Tankar kring livsval* (1993) att lesbiska formar sina liv i relation till de rådande hegemoniska familjenormerna. Hon pekar bland annat på hur lesbiska mödrar formar ett gott föräldraskap genom att återskapa en version av den traditionella kärnfamiljen bestående av mamma, pappa och barn. Detta har till resultat att den andra kvinnan (medmamman) inte blir inkluderad i familjekärnan utan betraktas som en utomstående stödkomponent för biomamman. Här formas en konstellation med biomamman i centrum som har ett aktivt stöd från både den valda biologiska fadern och sin partner som agerar medmamma i föräldraskapet.

I den andra C-uppsatsen av sociologen Monica Johansson, *Lesbisk och förälder: ett föräldraskap som begränsas, möjliggörs och omöjliggörs inom den heterosexuella normen* från 2004 beskrivs biomammarollen som en öppning för lesbiska att få bli inkluderad i samhället. Johansson (2004) pekar dock på att detta kommer med en baksida, eftersom detta också kan innebära att man osynliggörs som lesbisk förälder eftersom man passerar som heterosexuell i alla sammanhang. Detta innebär att lesbiska mammor ständigt måste "komma ut" om och om igen i olika sociala sammanhang för att inte osynliggöras som lesbiska mammor (Johansson, 2004). Jag har även hittat en avhandling *Mot alla odds* (2007) av Karin Zetterkvist Nelson som är docent och lektor i psykologi vid Linköpings Universitet. Hon har intervjuat regnbågsfamiljer som berättar om sin resa mot att bli föräldrar. Det finns även en pågående studie som handlar om den nya generationen regnbågsfamiljer. Studien genomförs av Anna Malmquist, psykolog och doktorand, med Karin Zetterqvist Nelson som handledare. Denna forskning är en fortsättning på den om homosexuellt föräldraskap som *Mot alla Odds* (2007) bygger på. I den nya studien får ett tjugotal familjer som blivit föräldrar genom närståendeoption eller assisterad befruktning inom den svenska sjukvården berätta om möjligheter och utmaningar under familjebildningen och i familjelivet. De nya regnbågsfamiljernas upplevelser av samhällets institutioner i samband med

adoptionsutredningar och fertilitetsbehandlingar skall synliggöras men även dem som i sin yrkesroll möter regnbågsfamiljerna intervjuas (www.liu.se).

För att komplettera den knappa forskningen inom Sverige har jag vänt mig till internationell forskning och hittat artiklar genom Elin och Google Scholar som behandlat lesbiska mödrars förhållningssätt till bildandet av sina familjer, där lesbiska mödrars villkor för att kunna bilda familj finns i fokus.

I artikeln "Getting Kids and Keeping Them: Lesbian Motherhood in Europe" i *Living Difference: Lesbian Perspectives on Work and Family Life*, av Kate Griffin (1998) görs en rättslig jämförelse mellan de olika europeiska länderna när det kommer till lagstiftningen gällande möjligheter till assisterad befruktning och juridiskt föräldraskap för både biomamman respektive medmamman där hon pekar på svårigheter i de olika europeiska länderna för lesbiska kvinnor att bli erkända som föräldrar. Vidare har Bielby, Denise & Dalton, Susan, visat i sin forskning, *That's Our Kind of Constellation: Lesbian Mothers Negotiate Institutionalized Understandings of Gender Within the Family* från 2000, genom 14 intervjuer med lesbiska par, att den rådande heterosexuella hegemonin skapar föreställningar om hur mammarollen bara kan innehas av en i familjen. De har funnit att lesbiska par ombildar både modersrollen och fadersrollen genom att modersrollen frikopplas från biologi då både biomamman och medmamman kan göra anspråk på rollen som mamma. Fadersrollen är helt omgjord till att oftast elimineras helt. Donatorerna befinner sig utanför familjekonstellationen. Detta innebär att definitionen av moder och fader blir avskild från biologi. Lesbiska par argumenterar också att den juridiska definitionen av moder inte bör begränsas till att tillhöra endast en, den biologiska föräldern, utan bör breddas till att innefatta även den andra kvinnan som aktivt deltagit i planerandet och som också har godkänt skapandet av barnet med intentionen att bli en aktiv förälder till detta barn. Detta pekar även forskaren Cathrine Donovan på i sin artikel "Who Needs a Father? Negotiating biological fatherhood in British lesbian families using self-insemination" (2000) i tidskriften *Sexualities*. Donovan (2000) beskriver hur lesbiska som vill skapa en familj tillsammans med sin kärlekspartner omförhandlar tanken kring vikten av att en familj bör innefatta en man. Donatorn betraktas inte som en familjemedlem utan befinner sig utanför familjen som visserligen behövdes för att skapa barnet men som inte är viktig för att forma en omvårdande and kärleksfull miljö för barnet. Donovan (2000) har funnit att många lesbiska balanserar tanken på vikten av barnets rätt att få reda på sitt biologiska ursprung och deras eget behov av att skydda integriteten av sin familj.

5 Teori

Jag har valt som teoretiskbas forskaren och professorn i filosofi Cheshire Calhoun (2000). Hon har ett socialkonstruktivistiskt förhållningssätt i sin forskning. Cheshire Calhoun är professor i filosofi och hennes böcker används ofta som kurslitteratur på avancerade studier inom genusvetenskap. Genom sin forskning har hon utvecklat resonemang om skillnader mellan feministisk teori och lesbisk teori. Den kritik som kan riktas mot Calhouns teorier är att hon särskiljer lesbiska kvinnors erfarenheter från heterosexuella kvinnors erfarenheter. Radikalfeministen MacKinnon (1989) hävdar att alla kvinnor delar samma erfarenheter på grund av den könsmaktsordning de måste förhålla sig till. Denna förståelse av kvinnor som grupp går emot Calhoun (2000) då hon argumenterar för att separera lesbisk teori från feministisk teori för att just peka på att kvinnors erfarenheter inte alltid är samma. Calhoun (2000) menar att om man misslyckas med att se skillnader mellan lesbiska och andra kvinnor kan detta resultera i att man tappar bort lesbiska kvinnors strävan efter att bli inkluderade i samhället. Lesbiska önskar ofta att bli inkluderade i tanken på den romantiska parrelationen, äktenskapet och önskar bilda familj med barn tillsammans med sin partner medan heterosexuella kvinnor har kämpat för att frigöra sig från dessa sfärer då de uppfattas som institutioner uppbyggda för att serva manliga intressen (Calhoun, 2000). Calhouns (2000) teorier kan kritiseras utifrån radikalfeministisk teori, då de lesbiska kvinnor som önskar att uppnå samma juridiska ställning som heterosexuella par kan tolkas som att de lever utifrån en önskan att få samma fri- och rättigheter som män (då det finns en man som komponent i det heterosexuella paret kan detta tolkas som den avgörande komponenten till varför paret åtnjuter sina samhällliga privilegier som familj). Gemzöe (2004) skriver hur radikalfeminister riktar kritik mot att kvinnor försöker eftersträva det som är högt värderat och ger status i samhället. Att uppnå lika rättigheter är inte nog menar radikalfeministerna då det finns en djupare liggande maktstruktur som inte förändras av att lika juridiska rättigheter uppnås eftersom kvinnoförtrycket inte upprätthålls på grund av orättvisa lagar utan på grund av att män upprätthåller förtrycket mot kvinnor som grupp (Gemzöe, 2004). Jag menar dock att mitt val av teori är relevant med tanke på min insamlade empiri som tydligt överensstämmer med Calhouns (2000) teorier.

5.1 Förälder och lesbisk

I boken, *Feminism, The Family and the Politics of the Closet - Lesbian and Gay*

Displacement från 2000 skriver Cheshire Calhoun om hur normer kring föräldraskap skapas.

Hon pekar på att det är den heterosexuella tvåsamheten som är avgörande vid bedömningar om vad samhället vill sanktionera vid bildandet av nya familjekonstellationer. Hon beskriver också heterosexismen, där heterosexualiteten är institutionaliserad i samhället och att det heterosexuella paret är innehavare av en nyckelposition i samhällets sociala struktur. Hela samhället är strukturerat och uppbyggt för att understödja den heterosexuella relationen. Heterosexuella har införlivat i sina sinnen att deras familjekonstellation är den naturliga sociala enheten och denna föreställning har blivit så naturaliserad att ingen ifrågasätter denna konstruerade position. Den heterosexuella parrelationen innehar en samhällsposition där denna stöds ekonomiskt, socialt, kulturellt och juridiskt i samhället. Den heterosexuella tvåsamheten anses överordnad alla andra relationer. Det är den heterosexuella parrelationen som ständigt är hegemoniskt rådande. Detta innebär att den lesbiska familjekonstellationen alltid ställs utanför och betraktas som onaturlig i jämförelse med de heterosexuella familjekonstellationerna (Calhoun 2000). Exempelvis pekar Calhoun på skillnaden av konstruktionen av heterosexuella kvinnor och lesbiska kvinnor som mödrar. Hon skriver:

“Unlike heterosexual women, lesbians have not been assumed to have a natural place within the family as domestic caretakers, reproductive beings, and natural fit mothers.” (Calhoun, 2000, s.139).

För heterosexuella kvinnor ses det som ”naturligt” att de vill och kommer att bli mödrar. Det finns alltid en underliggande förväntan att heterosexuella kvinnor skall bli mödrar, som ibland till och med kan upplevas tvingande för heterosexuella kvinnor, till skillnad från lesbiska kvinnor som har konstruerats som en annan sorts kvinna och som istället förnekats tillgång till denna arena i samhällslivet (Calhoun, 2000).

I och med att lesbiska kvinnor (och homosexuella män) placeras utanför familjesfären och att föräldraskapet skapas som ett heterosexuellt privilegium konstrueras de som 'Outlaws Of Family' (Calhoun, 2000). Hon skriver vidare:

”Because lesbians and gays are ideologically constructed as beings incapable of genuine romance, marriage, or having families of their own, and because those assumptions are institutionalized in the law and social practice, lesbians and gays are displaced from this private sphere.” (Calhoun, 2000 s. 140).

Calhoun (2000) menar att lesbiska föräldrar inte har ett fungerande samhällsskydd som omger deras familjebildning. Till exempel så betraktas inte ett lesbiskt föräldraskap som en privat angelägenhet på samma sätt som heterosexuellas föräldraskap och så länge inte lesbiska helt inkluderas och accepteras i samhället som föräldrar kommer denna privata sfär endast vara

tillgänglig för heterosexuella människor. För att uppnå detta menar Calhoun (2000) att lesbiskt föräldraskap fullt ut måste jämföras med det heterosexuella föräldraskapet.

Calhoun (2000) har även tittat på sambandet mellan konstruktionen av heterosexuella och homosexuella som föräldrar. Hon har hittat ett samband mellan konstruktionen av homosexuella som varandes olämpliga föräldrar och överförandet av de negativa komponenter som heterosexuella personer själva egentligen står för. Istället för att äga sina egna tillkortakommanden ensamma så läggs dessa utanför dem själva på den redan stigmatiserade gruppen. Konstruktionen av homosexuella som olämpliga föräldrar befäster en "Vi och Dom- dynamik" som fyller en funktion för upprätthållandet av bilden av den heterosexuella kärnfamiljen som den "bästa" familjekonstellationen för barnen. Synen på homosexuella som olämpliga föräldrar betyder alltså att heterosexuella män och kvinnor kan fortsätta betraktas som de legitima föräldrarna medan homosexuella kvinnor och män fortsatt betraktas som illegitima föräldrar och därmed placeras som 'Outlaws Of Family' (Calhoun, 2000). Vidare tolkar jag i likhet med Johansson (2005) som att det också finns en underliggande misstänksamhet som riktas mot homosexuella föräldrar. Detta går i linje med de orimliga föreställningar som Calhoun (2000) pekar på när det kommer till homosexuella och föräldraskap t.ex. tanken att de är inkapabla att socialisera in sina barn till deras, av samhället, tilldelade könsroll eller att de på olika sätt anses vara en fara för sina barn. Dessa föreställningar utgör en viktig aspekt kring varför lesbiska konstrueras som 'Outlaws Of Family' menar Calhoun (2000).

Då min forskning är explorativ i sin karaktär och antar ett "bottom-up" perspektiv för att synliggöra en grupps upplevelser i relation till samhällets uppställda lagar och normer har jag sett det som viktigt att anta en kritisk blick mot de strukturer som upprätthåller en heterosexistisk värld. De teoretiska utgångspunkterna jag har valt att använda är därför konstruktionen av lesbiska mödrar som varandes en annan sorts mödrar än heterosexuella mödrar. Synen på lesbiska som olämpliga föräldrar och att det finns orimliga föreställningar om homosexuella får till följd att lesbiska mödrar konstrueras som 'Outlaws Of Family'. Heterosexuella föräldrar som åtnjuter samhällets sanktionerande vid deras familjebildningar betraktas som den legitima familjen medan homosexuella betraktas som illegitima föräldrar. Familjebildningssystemet som upprätthålls i samhället blir då exkluderande för lesbiska som önskar bilda familj. Heterosexism och institutionaliserad heterosexualitet innebär ett fortsatt exkluderande av homosexuella som föräldrar. Genom detta upprättas också en Vi- och Dom dynamik, där heterosexuellt föräldraskap får stå för det "goda" föräldraskapet medan homosexuella föräldrar övertar de negativa komponenter som också det heterosexuella

föräldraskapet är en del av. Dessa ovan beskrivna teoretiska begrepp och orsakssamband använder jag i min analys för att beskriva lesbiska mödrars strävan efter att som föräldrar bli inkluderade i samhällsstrukturen, jämställda med heterosexuella och deras föräldraskap.

6 Empiri

6.1 Presentation av de intervjuade mammorna

Helena- Biomamma och medmamma

Helena är i 35 årsåldern. Lever tillsammans med sin fru Maria i en mindre stad i Sverige. Helena har två barn tillsammans med Maria, deras 2-åriga dotter (Tilda) och deras dotter på 8 månader (Maja). De träffades när båda två kände sig redo att bli föräldrar. När de började prata med varandra om att bli föräldrar tillsammans så insåg de att de hade samma tankar och uppfattning om vad som var viktigt vid uppfostran. De bestämde sig då att skaffa barn tillsammans. Det första barnet kom till genom insemination i Danmark. Det var en lång väg till deras första barn, de började inseminera med Maria eftersom hon var lite äldre men då det inte ledde till en graviditet bytte de till Helena som blev gravid med deras första barn. Deras andra barn kom sedan till genom assisterad befruktning i Sverige där Maria blev gravid via det svenska systemet. Detta innebär att Helenas fru, Maria närståendeadopterade deras första barn medan Helena slapp denna procedur inför fastställandet av det juridiska föräldraskapet till deras andra barn. Helena kände sig stöttad under faderskapsutredningen men inte under närståendeadoptionen. Olika utredare.

Frida- Medmamma

Frida är i yngre 20 årsåldern. Hon bedriver universitetsstudier i en större ort i Sverige. Är sambo med sin flickvän. De har ett barn gemensamt som är 1 år (Leo). Hon och hennes flickvän har genomgått faderskapsutredning där donatorn står registrerad som känd far. Frida har ännu inte kunnat närståendeadoptera sitt barn eftersom hon inte får lov till detta ännu enligt lagen. Hon har ännu inte fyllt 25 år som är ett av de allmänna kriterierna för att få adoptera. Man måste även vara registrerade partners för att kunna få ansöka om närståendeadoption för att bli juridisk förälder till sitt barn. Frida och hennes flickvän träffades för några år sedan och kände tidigt att de ville bli föräldrar tillsammans. Inför föräldraskapet diskuterade de mycket och efter 6 månader flyttade de ihop och började inseminera. De fick en son tillsammans genom en vän som ville donera sin sperma. Frida ser sin situation som frustrerande då hon inte räknas som förälder till sitt barn i samhällets ögon.

Hennes roll som mamma är helt osynliggjord genom det juridiska system som föräldraskap är uppbyggt kring idag. Frida upplevde ingen stöttning i sitt föräldraskap från utredaren.

Petra- Biomamma och medmamma

Petra närmar sig 40 år. Hon lever tillsammans med sin fru i en större stad i Sverige. Hon har två barn. Hennes första barn som är i yngre tonåren fick hon tillsammans med en man som hon levde med men som hon sedan separerade från. Hon träffade då en kvinna som numera är hennes fru. De har ett barn gemensamt som är 1 år (Max). De började sin resa mot att bli gemensamma föräldrar genom att ställa sig i kön till det svenska systemet då lagen om lesbiskas rätt till inseminering kom 2005. Det visade sig att det var lång kö så efter ca: 6 månader så började de åka till Danmark. De inseminerade där under ett års tid utan resultat. Efter detta prövade de heminsemination som lyckades på första försöket. Under faderskapsutredningen registrerades donatorn som barnets far som sedan avsåg sig faderskapet under utredningen för närståendeadoptionen som Petra ansökte om. Det tog endast en och en halv månad för utredningarna att bli klara för att kunna klubbas igenom av tingsrätten. Petra kände sig stöttad under både faderskapsutredningen och närståendeadoptionen. Samma utredare.

Katarina- Biomamma och medmamma

Katarina är i 30 årsåldern och bor i en mindre stad. Hon är gift och har två barn tillsammans med sin fru, Monika. Barnen är 5 år (Elin) och 2 år (Jessica). Katarina har genomgått närståendeadoption efter födseln av deras första barn, Elin som kom till innan lesbiska par fick rätt till insemination inom det svenska sjukvårdssystemet. Deras andra barn har Katarina själv varit gravid med som då hennes fru Monica närståendeadopterat. Båda barnen kom till genom insemination i Danmark med okänd donator. De funderade mycket på att donatorn skulle vara okänd men på den tiden fanns det inga kända donatorer i Danmark och att skaffa barn genom en manlig vän var aldrig ett alternativ då det var viktigt att det var de två som var att betraktas som exklusiva föräldrar till barnet. Till slut efter att ha läst en massa forskning och böcker inom området kändes beslutet med okänd donator helt rätt. För Katarina var detta extra viktigt då hon själv aldrig vetat vem hennes biologiska far varit. Katarina beskriver att skillnaden mellan hennes situation och hennes barns situation är den att hon alltid vetat att hon haft en pappa där ute någonstans som hon kunnat leta reda på eller som kunnat söka upp henne men här finns aldrig den komponenten för barnet. Barnet har som utgångsläge från början att den möjligheten inte finns. Katarina kände sig inte stöttad under

faderskapsutredningen eller närståendeadoptionen.

Anna- Biomamma

Anna är i 35 årsåldern. Hon bor i en större stad tillsammans med sin fru som hon har en son (Edvin, 8 mån) tillsammans med. Anna är biomamma till Edvin som hennes fru har närståendeadopterat.

Efter att det blev tillåtet med insemination i Sverige så började de tänka på att så småningom bli föräldrar. Då de hade bestämt sig för att försöka så visade sig att det var lång kö i Sverige och eftersom Annas fertilitet riskerade att sjunka på grund av hennes ålder bestämde de sig för att åka till Danmark, vilket resulterade i deras son. Anna upplevde sig stöttad under båda utredningarna. Samma utredare.

Karin och Lena- båda är biomammor och medmammor

Karin är i 35 årsåldern och är gift med Lena. De bor i en mindre stad i Sverige med deras två barn. Deras första barn är 2 år (Joel) och deras andra barn är 6 månader (Anton). Ville från början adoptera men då det inte var praktiskt möjligt så började tankarna på insemination i Danmark gro. Sedan kom lagen 2005 som gjorde det möjligt för lesbiska par att inseminera i Sverige. De fick då sitt första barn som Lena bar på och eftersom det var en insemination genom den svenska sjukvården så krävdes endast en underskrift från Karin så blev hon juridisk förälder till deras barn. När de sedan ville utöka sin familj med ett syskon vände de sig till sjukvården i Sverige igen men då hade reglerna på sjukhuset ändrats så att endast den ena kvinnan i paret skulle kunna vara biomamma och bära barn inom paret. Det var inget alternativ för dem så då vände dem sig till Danmark för insemination. Det resulterade i deras andra barn som de fortfarande hoppas på att närståendeadoptionen skall gå igenom så att också deras andra barn ska få juridiskt skydd genom att han får två juridiska föräldrar. Kände sig stöttade under faderskapsutredning men inte under närståendeadoptionen. Olika utredare.

6.2. Att bli exkluderad

En uttalad gemensam faktor som alla lesbiska mammor jag intervjuat (utom Petra, som har en pojke i ett tidigare heterosexuellt förhållande) var att de upplevde att samhället inte inkluderade dem som fullvärdiga föräldrar. Upplevelser av att inte vara viktig, att inte räknas och att inte anses som kapabel att axla en föräldraroll uppkom som teman under intervjuerna upprepade gånger. Det finns en känsla av utanförskap som alla mammorna berättar om i sina kontakter med myndigheter. Katarina berättar hur hon upplevde faderskapsutredningen då hon inte fick vara med under utredningsfrågorna som socialsekreteraren ställde.

“Jag ville ju följa med in för att jag kände ju att jag var en del av alltihopa. Jag blev irriterad och jag frågade varför. Alltså, jag frågade inte dem men mig själv. Då kände jag mig lite så där utanför“.
(Katarina).

Att inte få komma med in under faderskapsutredningen upplevs som en exkludering från föräldraskapet. Myndigheternas och samhällets behandling av medmammans som en ickeförälder upplevs som känslomässigt påfrestande och ställer också till praktiska problem. Karin berättar om hur hennes fru blir behandlad som ickeförälder då hon har hämtat ut medicin till deras barn på apoteket:

”Hon har fått förklara att hon håller på att närstående adoptera och att det är inga farliga droger det gäller. Då har det gått bra men det har hela tiden varit ett ifrågasättande och det har ju givit denna känsla igen att: Du är inte förälder till ditt eget barn”. (Karin).

Flera av mammorna har beskrivit att de inte känner sig betydelsefulla som föräldrar i samhällets ögon.

“Det kändes som om det var oviktigt, vem som i framtiden skulle ta hand om vårt barn. Att man ställde så intima frågor för att fastställa vem som har producerat ungen, men sedan inte bry sig ett skit om vem som ska ta hand om ungen är väldigt konstigt. Det är en konstig syn på vad som är viktigt. Det viktiga är väl vem, vilka som bryr sig om barnet och inte vem som är biologiskt bunden”. (Frida).

Frida liksom majoriteten av medmammorna ställs utanför sitt barns liv då de inte upplever sig bli betraktade som varande en föräldrarekurs som samhället ska värna om. Känslan av utanförskap kan också komma ur långa handläggningstider och bortprioritering av ens fall.

“För oss så kändes det ju som att han bara sket i oss hela tiden. [...] hemutredningen tog 5 månader. Jättefrustrerande. [...] vid något tillfälle så sa han: Ja, men ni sitter ju inte i sjön. Han prioriterade bort oss för han tyckte inte att det var så viktigt det här [...]“.
(Karin).

Jag uppfattar att Karin upplever att utredaren inte förstår hur viktigt det känns för en förälder som inte betraktas som förälder i samhällets ögon och vikten av att få bli det så snart som möjligt. Hon beskriver vidare hur hon känner inför att utredningen tagit lång tid.

“För oss är det jätte viktigt att vår son har två mammor på pappret. Inte för att någon av oss planerar för att gå och dö eller något utan för att jag tycker att det är viktigt. Det känns så frustrerande att någon lägger vårt ärende längst ner i högen för att Anton inte sitter i sjön men för oss är det jättebesvärligt med allt praktiskt då“.
(Karin).

Flera mammor berättar om hur de upplever en utsatthet i utanförskapet, de upplever att de som lesbiska inte har en självklar plats som förälder.

6.3 Medmamman - Den tredje föräldern

I mammornas berättelser kommer det fram att medmammorna blir kategoriserade som förälder nummer tre i försäkringskassans datasystem. Denna indelning av medmamman som förälder tre understödjer synen på medmamman som oviktig för barnet.

“Sedan vet jag att min fru ringde (syftar på försäkringskassan min anm.) och, jag kommer inte ihåg riktigt vad problemet var men på något vis att hon inte var registrerad som någon person i vår sons liv. Då hon inte ännu var mamma så var hon inget heller. Hon var ju inte mormor eller någonting. Då fick hon i alla fall till slut komma in på den här förälder tre- posten som tydligen finns. Jag har ju aldrig hört talas om detta förut och det verkar ingen annan som jag har pratat med ha gjort heller, men tydligen så är det så att om man ligger som förälder tre så kan man ändå ha möjlighet att kunna få ta emot de här dagarna som jag fått överlåta till henne då“. (*Karin*).

Då föräldrarna kämpar för att få tillgång till trygghetssystemet och för att bli räknade som föräldrar placeras medmamman i en tredje kategori istället för att bli placerade i den kategori som en man hade skrivits in i, alltså som förälder två. Min uppfattning är att denna tredje kategori fungerar som en del i att utesluta medmammans position, för att ge utrymme till förmån för en man som är genetisk upphovsman till barnet. Detta förhållande råder inte för heterosexuella föräldrar (se avsnitt om faderskapsutredningar och närståendeadoptioner ovan). Flera av mammorna berättar att myndigheter och människor istället generellt tolkar donatorn som en potentiell pappa till deras barn, vilket Frida ger exempel på.

“Man har ju hört att alla har sagt innan att det är lättare att adoptera om man har en känd donator. Men deras syn på det är ju att han är pappa. [...] t.ex. på försäkringskassan när han var där (syftar på deras privata donator, min anm.) för att kolla upp hur många föräldradagar som han hade kvar så sa de: Du har ju tre barn och så och så många föräldradagar. Han bara: Nej, nej nej. Försäkringskassetanten säger: Men du har tre barn! Ja, men jag vet väl hur många barn jag har, jag har bara två barn. Hon bara: Men, men du har ju ett barn som är fött 08. Han bara: Va?! Han tänkte ju inte på det som sitt barn, så han bara: Jaha, nej, nej! Försäkringskassetanten hon bara: Va! Men det var ju vårt barn. Hon bara: men du har ju dagar här på barnet 08, du har ju massor med dagar här också. Så om han hade velat så hade han kunnat ta ut dagar. Det är ju konstigt att han kan ta ut dagar. Egentligen är det ju mina dagar fast jag har ju inte rätt att ta ut dem förrän jag har adopterat“. (*Frida*).

6.4 Kontroll för att godkännas som förälder

Upplevelsen av att bli kontrollerad beskrivs av flertalet av mina intervjupersoner. Lena beskriver t.ex. hur andra människor får lägga sig i och ha åsikter kring om de skall få bli förälder eller inte under den prövning som lesbiska genomgår innan de kan bli juridiska föräldrar.

”[...] det som jag reagerade väldigt mycket på var att han ringde allas våra föräldrar och frågade vad de tyckte! Alltså inte bara fråga om de tyckte att vi var lämpliga föräldrar utan specifikt om de hade något emot att jag adopterade. Det tycker jag är en väldigt konstigt ställd fråga. För det har ju inte de

med att göra på det sättet. Det var ju som att han frågade våra föräldrar om jag fick adoptera detta barn. Vad hade hänt om vi hade varit i luven på någon av någon av våra föräldrar. Hade det då påverkat hans beslut?”. (*Lena*).

Det finns hela tiden en underliggande känsla av utsatthet då dessa mödrar ställs inför att bli prövade som föräldrar.

“[...] redan på samtalet så sa de att detta nog inte skulle bli några problem men man känner sig väldigt utsatt. Vad går hem hos just de här människorna som gör att de ska godkänna oss som båda som föräldrar. Man behöver ju inte avvika speciellt mycket”. (*Helena*).

Alla intervjupersoner berättar om olika kriterier som paret måste uppnå för att nå möjligheten att få bli prövade som föräldrar. För att få närståendeadoptera måste paren t.ex. ingå partnerskap, vilket flera av mammorna jag intervjuat upplevt som tvingande.

”Vi var ju tvungna att ingå partnerskap för att Maria skulle kunna adoptera och det kändes. Jag ville ju, eller jag sa så här att: I partnerskapsförordet, eller vad man säger så går vi med på detta nu men att vi hellre hade velat vänta tills det skulle vara en könsneutral äktenskapslagstiftning“. (*Helena*).

Flera av mammorna upplever att de blev pressad att ingå partnerskap. Helena och hennes fru Maria, ville istället få ingå äktenskap men detta var inte möjligt vid denna tidpunkt så de var tvungna att ingå partnerskap för att uppnå juridisk trygghet för sina barn. Majoriteten av mammorna upplever att deras familjebildning kontrolleras i och med dessa uppställda regler för hur lesbiska ska få skapa sina familjer.

Kontrollen kan också ta sig uttryck genom den prövning lesbiska mödrar genomgår under närståendeadoptionen. Även om det omgivande samhället anser att biologi är en viktig del i ett föräldraskap anses det ändå inte vara tillräckligt av ett starkt band för att inte även utreda biomamman vid närståendeadoptionen.

“Men jag svarade så gott jag kunde och jag tyckte att allt gick bra (syftar på närståendeadoptionen min anm.) men sedan började de fråga Monika också. Vad hon hade för erfarenhet av barn, alltså samma frågor som de hade ställt till mig. Då reagerade väl jag lite. Då tyckte jag: men hon har ju redan fött barnet. Hon var ju redan biologisk mamma. Jag undrade då om de frågade alla mammor det? [...] (*Katarina*).

Lesbiska föräldrar har inte en självklar plats som föräldrar ens då de är biologiska föräldrar. Också Helena berättar om hur hon som biomamma blev utredd under närståendeadoptionen:

”Dom ställde ju lika mycket frågor till mig som till Maria som skulle närståendeadoptera. Jag var ju väldigt oförberedd på det. Just när de ställde frågor kring min familj också. [...] Jag trodde ju att det skulle vara fokus på Maria och att de skulle utreda henne inte mig. Även om det kan vara bra att ha koll på båda föräldrarna. Det är ju inte så att bara för att man har fött barn så är man en bra förälder.

[...] Det var ju ändå som ett polisförhör med samma känsla, det var så vi upplevde det“. (*Helena*).

De biologiska föräldrarna måste prövas som föräldrar om de lever med en kvinna istället för att leva som ensamstående eller med en man.

6.5 Att bli misstänkliggjord

Alla mammorna (utom Petra) har upplevt sig bli misstänkliggjorda som föräldrar under utredningarna, vilket Katarina ger exempel på:

“[...]då blev hon uppkallad till familjerätten och då följde ju jag och bebisen med också. Då kommer jag ihåg att jag fick stanna utanför. Jag fick inte ens komma in. Monika fick gå in och då skulle hon ha papper med sig från STORK- kliniken så att de fick se på pappret vilket datum som hon hade varit där, och om det då kunde stämma överens med när barnet föddes. För att kunna utesluta andra, så hon inte hade haft någon sexuell relation med någon annan. Hon fick frågor också kring när hon hade haft sex senast med en karl, om hon hade haft det, det senaste året? [...] hon tyckte att de var väldigt absurda. (syftar på frågorna, min anm.) [...]. (*Katarina*)

Det är utredarens uppgift att undersöka om inte en potentiell fader kan fastställas men frågorna i sig upplevs som absurda. Flera av mammorna ställer sig oförstående till dessa frågor. Frågorna är inte anpassade till dem som lesbiska utan utgår från heterosexuella kvinnor. Lägg då till att kvinnorna har med sig kvitto från kliniken för att styrka deras berättelse eller vid heminsemination ofta uppger en känd donator. Frida ger ett exempel på hur man som lesbisk förälder trots att man uppger en känd donator under faderskapsutredningen ändå blir misstänkliggjord. Detta upplevs som kränkande berättar hon.

“[...] Han hade någon snurra där han räkna ut ett spann på två månader. Vi bara: Men vi vet ju när han kommit till, det är genom insemination. Ja, men jag måste göra så här. Så frågade han: Ja, på dessa två månader har du haft sex med någon annan? Fast vi sa att han blivit till genom insemination och kunde ge ett exakt datum så var hon tvungen att svara på frågor om hon haft sex med någon annan. Men då kom han på sig och rättade till sig och sa sex med en annan, någon annan *man*. För att, ja då tittade han lite på mig och skämdes väl lite. Vi bara: Men vi vet ju att han kommit till genom insemination. Ja, men jag måste göra så här. Så han fortsatte och fråga om min flickvän haft sex med någon annan. Fast vi sitter där och har då ett förhållande. [...] Det tror jag inte man frågar en heterosexuell kvinna. Vart? I vilket rum hade du sex? På vilket sätt? Det tror jag inte. Det känns ju helt absurt“. (*Frida*).

Här beskriver Frida hur hon upplever att som lesbisk kvinna inte bli respekterad i sin lesbiska relation. Hon drar parallellen till att föreställa sig en heterosexuell kvinna och hennes man sitta där och bli utredda efter att mannen inte är biologisk förälder och paret inseminerat med hjälp av en god vän eller utomlands. Idag rekommenderas utredare att inte ställa sådana frågor till ett heterosexuellt par på grund av den kränkning detta skulle anses innebära för paret (se. Wickström & Komujärvi, 2005). Mammorna beskriver också hur fel det kan bli då de blir behandlade utifrån en förståelseram där heterosexuella kvinnor eller par utgör

utgångspunkten. Detta gör att misstänksamheten uppfattas som missriktad. Karin berättar om ett sådant exempel.

“Det blev ju lite löjligt när hon frågar om vi har planerat att berätta för vårt barn att det har kommit till genom en insemination. Därför att det är ju så otroligt uppenbart att ingen av oss har befruktat den andra och att det har gått till på något annat sätt”. (Karin).

Att ställa samma frågor till det lesbiska paret som till ett heterosexuellt par blir ibland mycket problematiskt då dessa frågor kan vara helt irrelevanta eftersom de är riktade till heterosexuella par och de förhållanden som råder för dem.

En av mödrarna, Petra som har barn från ett tidigare heterosexuellt förhållande upplevde inte utredningsprocessen som ett ifrågasättande av henne som förälder. Hon beskrev att närståendeadoptionen var något som bör få finnas vid heminseminationer.

“Jag kan tycka att det är bra att de kollar eftersom det ändå är en formell grej. Att det är en adoptionssituation och då är det ju bra att man kollar upp saker men det är ju klart. Man tänker ju att varför just. Vem som helst kan ju skaffa barn och bli föräldrar så det blir ju en extra kvalitetsbetäckning som man får när man har närståendeadopterat men jag tycker ändå att man måste ha det [...]. Jag var liksom inte rädd för det utan jag har stadgade och bra familjeförhållanden. Ordnade förhållanden som det heter så det var inte så skrämmande för mig”. (Petra).

Petra beskriver under intervjun att vid heminseminationer är det nödvändigt att adoptera och eftersom hon aldrig kände sig orolig för att inte bli förälder till sitt barn så var utredningen inte skrämmande för henne. Petra beskriver också under intervjun att hon inte upplever normer i samhället som begränsande för henne.

6.6 Att istället bli synliggjord

I mammornas berättelser förekommer det ofta att de upplever sig bli betraktade i samhället som icke giltiga föräldrar men att de ändå blivit synliggjorda och bekräftade som föräldrar av familjerättsekreteraren som utförde utredningen.

“Han sa: Så här står det i pappren men jag står inte för det. Han var väldigt, väldigt tillmötesgående. Han förstod att vi var föräldrar båda två och att han såg på oss som föräldrar. Han var väldigt trevlig!” (Helena).

Upplevelsen av att bli synliggjord som förälder i utredarens ögon har framkommit som en avgörande komponent för om deras upplevelse av utredningsprocessen har varit positiv istället för negativ. I de fall utredaren synliggjort paret som en familj tillsammans och tydligt uttrycker att de inte står bakom lagstiftningen som den ser ut idag blir upplevelserna helt annorlunda.

”[...] Alltså, den kvinnan som vi fick som vår handledare hon var väldigt stöttande. Hon tyckte väl att detta är ju självklart och att det är synd om er att ni ska behöva gå igenom det här. [...] hon såg ju oss som en familj”. (*Anna*).

Även Petra berättar om detta:

“Vi kände ju så här. Hon gjorde ju detta, alltså det var ju bara formalia för henne men hon var ju tvungen. [...] Hon sa att: (syftar på utredaren, min anm.) Ja men ni är ju redan en familj. Nu ska vi bara få detta på pappret också”. (*Petra*).

Petra upplevde sig stöttad under båda utredningarna, vilka tillsammans endast tog 6 veckor. Mammorna beskriver ibland en skillnad mellan upplevelsen av faderskapsutredningen och närståendeadoptionen. Faderskapsutredningen upplevs generellt som mer positiv än närståendeadoptionen. En faktor som framträtt är att vid de tillfällen då en annan utredare tar vid för att göra adoptionsutredningen har denna person inte varit lika stöttande som vid de tillfällen mammorna haft samma utredare under närståendeadoptionen som under faderskapsutredningen. En annan faktor som framkommit är att mammorna måste uppnå olika kriterier för att få prövas, så som åldersgränsen på 25 år och kravet att ingå partnerskap, dessa kriterier upplevs som tvingande för några av mammorna.

6.7 Det osynliga och omöjliga föräldraskapet

Medan heterosamhället särskiljer biomammans roll från medmammans roll i förhållande till deras barn så målar flera av mina intervjupersoner upp en bild där de betraktar sig som lika mycket mammor till sina barn oavsett vem som är biologisk förälder. Detta har ännu inte samhället runt omkring kunnat spegla då omgivningen inte betraktar medmammans roll som likvärdig biomammans roll som förälder till barnet. Därmed osynliggörs medmammans roll som moder.

“På BVC där säger de ganska ofta fastän jag håller i vårt barn så kan de säga att: Nu får Leo gå till sin mamma så att han känner sig trygg, för han skulle få en spruta. Jag kom själv dit en gång också. Då sa de: Vart är din flickvän då? Jasså, ni delar lite. De gör sådana konstiga kommentarer”. (*Frida*).

Frida beskriver vidare hur hon kände då omgivningen fokuserat på donatorn istället för på henne som blivande förälder.

“Jag kände mig ganska oviktig. Jag fick en ganska rejäl identitetskris som mamma ett tag för att jag tyckte att jag inte fick någon roll. Det kändes som att ingen tyckte att jag var viktig och det blev så här att jag inte heller själv såg mig som viktig heller för att ingen annan gjorde det”. (*Frida*).

Frida upplever sin roll som diffus och osynlig i omgivningens ögon som även spiller över på

hennes egen självbild som blivande förälder. Omgivningen vet ännu inte hur man ska tolka medmammans föräldrposition (jmf. Johansson, 2005 samt Sandell, 1993). Normen som säger att det är av yttersta vikt att ha en man som komponent inom familjen bidrar specifikt till att medmamman blir osynliggjord som förälder, som får stå tillbaka till förmån för synen på donatorn som en potentiell pappa.

“Alltså det är så otroligt biologistiskt. Vi får också väldigt mycket frågor om vad vi vet om pappan? Donatorn som han är i vårt fall, som en kompis till mig sa en gång: Det är ett val man gör, man blir inte mamma automatiskt utan det är ju det att man byter blöjor och sånt som gör en till mamma inte att man har fött en unge liksom. Det är ju många som ser donatorn som pappa och det är han ju inte. Detta är ju självklart för oss men inte alltid i samhället i stort, även om vi poängterar att det är en donator. Det pratar vi redan med Tilda om att hon har två mammor och att vi har tagit hjälp av en klinik, och där finns det donatorsäd. Just det att det ska vara så otroligt viktigt att det ska vara en mamma och en pappa. Det spelar liksom ingen roll hur mamman eller pappan betar sig bara det finns en mamma och en pappa så kommer barnet bli lyckligt. Det blir så fel”. (*Helena*).

Helena pekar ut de normer som hon upplever är rådande idag, den som säger att biologi är en viktig komponent för att kunna bli en bra förälder samt att barn behöver en mamma och en pappa för att växa upp till lyckliga individer. Dessa normer exkluderar medmammans roll som möjlig förälder. Flera av mammorna berättar om hur samhället fortsätter att omöjliggöra lesbiskt föräldraskap genom att utesluta medmamman i det sociala systemet.

[...] min flickvän ses som ensamstående mamma i alla papper och det är bara hon som får papper hem om vår son, t.ex. för att få en tid till BVC och allt annat sånt. Att det bara är fokus på henne och i värsta fall så vet de inte ens om att jag finns. Och då känns det mer drygt i förhållande till det”. (*Frida*).

Att vara osynlig som förälder upplevs framförallt av de medmammor som inte kunnat adoptera sitt barn ännu. Lesbiska föräldrar osynliggörs och betraktas som en omöjlighet inom försäkringskassans system också, vilket Katarina berättar om:

“Försäkringskassan är väl de som verkligen haft noll koll. Sedan när vi fick vårt andra barn så skulle ju Monika ha utav mina dagar och vi skulle ha flerbarnstillägg i och med att vi har två barn. Då fick vi inte det utbetalt så då ringde jag upp och ifrågasatte: Ja, vi undrar bara nu ska man inte få flerbarnstillägg när man har två barn? Jo, sa de. Det är klart man ska. Så fick de personnummer och gick in och titta. Så sa de: Men du har ju bara ett barn, fött då och då och hennes personnummer. Nej, sa jag. Jag har ett barn till. Sedan sa jag inte mer. Ja ha, när skulle det barnet vara fött då? Så gav jag personnumret på mitt första barn. Ja, men hette inte du Katarina för här står Monika. Ja, men det är min fru, sa jag då. Jag sa inget mer för jag tycker att det är deras skyldighet att ha koll på detta nu. Men det hade de absolut inte så jag blev runt skickad till tre olika handläggare. [...] nu har de här problemen uppstått i flera år. [...] man känner sig felbehandlad, så jävla svårt kan det väl ändå inte vara. Jag tror inte de har koll än idag om vi skulle ringa dit om våra mammadagar och så”. (*Katarina*).

Upplevelsen av att inte vara inkluderad i försäkringskassans trygghetssystem, utan att ständigt behöva förklara sig, tar på krafterna. Detta upprepas trots att de då närståendeadopterat

varandras biologiska barn, vilket innebär att deras familj upplevs som osynlig eftersom endast en av mammorna står registrerad som förälder till deras barn. Alla mina intervjupersoner har haft problem med försäkringskassan.

6.8 Väntan på att bli förälder

Jag har uppfattat att alla mina intervjupersoner så snart som möjligt velat bli gemensamma juridiska föräldrar till sina barn. De flesta startade faderskapsutredningen innan födseln på eget initiativ. En viktig del i strävan efter att få räknas som förälder är att mammorna själva tar tag i igångsättandet av utredningsprocessen.

“Vi tog ju kontakt så tidigt som det gick eftersom man kunde starta faderskapsutredningen innan barnet var fött. Så då tänkte vi att det är ju bra att få gjort de under tiden så kan man göra annat sen när ungen väl är framme“. (*Petra*).

Alla mammorna utom Frida (som inte har några möjligheter för detta ännu) har varit drivande själva. Det finns en vilja att få bli räknade som föräldrar så tidigt som möjligt eftersom det underlättar alla praktiska bitar, då mammorna också blir vårdnadshavare gemensamt för barnen.

Alla mammorna har också beskrivit hur de har längtat tills adoptionen har gått igenom. Denna väntan har för flera av mammorna medfört en frustration, vilket t.ex. Anna ger uttryck för:

”Så det tycker jag är helt vansinne och det är en frustration för oss för att, vi var ju jättespända för det här. Vi kände ju, det var liksom inte förrän adoptionen hade gått igenom, då blev vi liksom nästan gladare än vad vi blev när han föddes på ett sätt. Först då blev vi en familj på riktigt. Då släppte allt och vi bara grät. Det var jättestort för oss samtidigt som det kändes så onödigt för vi hade ju redan varit en familj redan i ett halvår. Det betyder ju jättemycket vad samhället säger, vad lagen säger och så. Det blir ju helknasigt“. (*Anna*).

Anna har upplevt en otrolig frustration över att utredningen har dragit ut på tiden och att hon har fått vänta på att hennes fru ska få bli juridisk förälder till deras barn. Hon berättar också hur hon upplevde sin fru under väntan på att närståendeadoptionen skulle gå igenom.

“Hon sa ibland saker som att han inte var hennes barn på riktigt. Det märktes att hon tänkte på det. En känsla av otrygghet, ganska ologiskt eftersom det inte fanns någon risk att jag skulle ta honom och sticka men det blev ändå på något sätt en risk för henne. Jag kunde ju göra i princip vad jag ville. Jag kunde ju säga åt henne att hon inte fick vara mamma och så där“. (*Anna*).

Anna pekar här på det förhållandet att medmamman inte har några juridiska rättigheter till deras gemensamt planerade barn. Under intervjutillfället var det två av medmammorna som inte ännu hade blivit juridiska föräldrar till sina barn. Dessa två mammor (Lena och Frida)

berättade om sina känslor av frustration och utsatthet, vilket Lena ger exempel på:

”vissa dagar så känner man sig jätteledsen. Jag känner mig helt värdelös som människa överhuvudtaget eftersom det tar så lång tid och det är frustrerande att man inte kan ringa och skälla ut denna person [...] Andra dagar så tänker jag inte på det för att jag är ju mamma till 100 % i själ och hjärta men det är ju därför som det är så frustrerande att man ska behöva gå igenom dessa utredningar [...]”. *Lena*

Lena berättar vidare om hur hon som medmamma upplever väntan på att närståendeadoptionen skall gå igenom:

“Ja, jag väntar varje dag på att det ska gå igenom.

Hur känns denna väntan?

Ja, den är tråkig. Jag är ju förälder i hjärtats mening, så att säga det andra är just säkerheten för min del. Tänk om min fru skulle dra ifrån mig. Nu har visserligen vi ett barn gemensamt redan så bekymret är väl inte jättestort men risken finns. För vårt barns del också. Tänk om jag skulle köra av vägen och dö så har inte han rätt till mina pengar om man säger. Så det är ju en säkerhet både för min son och för mig. Så det kommer bli väldigt, väldigt skönt när det där väl dyker upp, om det nu dyker upp (syftar på beslutet om att närståendeadoptionen gått igenom, min anm.). Jag har lagt champagnen på kylning“. (*Lena*).

Lena beskriver hur hon önskar att en rättstrygghet så snart som möjligt kan bli verklighet för henne själv och hennes barn. När närståendeadoptionen sedan väl går igenom har alla mammorna berättat om känslor av lättnad och lycka.

“Jag var ju jätteglad. Alltså vi var en familj innan men det kändes skönare när det också fanns på pappret. Då är man ju en, alltså exempelvis när man får hem papper, att båda är med som vårdnadshavare. Allt med saker på dagis eller vid läkarbesök då är ju jag också vårdnadshavare. Sådana grejer tycker jag känns skönt”. (*Katarina*).

6.9 Den heterosexuella normen

Alla intervjupersoner beskriver hur de ofta måste komma ut efter att de blivit mammor då de hela tiden tolkas som heterosexuella. Majoriteten av mammorna upplever heteromallen som samhället utgår ifrån som problematisk men inte alla. Alla har dock upplevt den på olika sätt t.ex. via dagiset, skolan, inom sjukvården eller på sina arbetsplatser.

“Det är verkligen normativt med alla papper man ska fylla i. Det är som myndigheterna är en heterosexuell maskin med alla papper och allting man stöter på när det gäller föräldrar [...]”. (*Helena*).

Flera av intervjupersonerna har berättat om hur omgivningen försöker tolka dem som par utifrån heterosexuella par relationer. Där oftast medmamman tolkas som innehavare av en mer manlig könsroll inom relationen. Ett exempel på hur samhället försöker göra om lesbiska föräldrar till att efterlikna parter i den heterosexuella relationen berättar Karin om då hon

beskriver de regler som det landsting hon tillhör har ställt upp för lesbiska par:

“Vår plan från början var ju också att vi skulle föda ett barn vardera om vi kunde och då sa läkaren att det ska vi nog kunna ordna. [...] Men det gick inte alls.

Hur kommer det sig?

Nej, de inseminerar bara en kvinna i paret säger de nu då istället. Det blev vi hemskt besvikna över och är fortfarande väldigt besvikna över att det blev så.

Förklarade de varför de hade denna nya regel?

De sa naturligtvis att det var för att vi skulle behandlas på samma sätt som ett heterosexuellt par. För i ett heterosexuellt förhållande så är det ju bara en som blir inseminerad. Sedan så påpekade vi att det är stor skillnad för oss, men det kunde de inte riktigt förstå. Vi sa att för oss så blir det ju som att de bestämmer hur vi ska bilda familj. Alltså det kan ju se olika ut, i vissa lesbiska förhållanden så vill båda bära barn och i vissa så vill man inte det. Jag tycker inte att det är upp till sjukvården att bestämma hur det ska bli. Det är ju en väldigt privat sak. Så då fick vi lägga ner tanken på att skaffa vårt andra barn via den svenska sjukvården”. (*Karin*).

Genom att göra om lesbiska par och tilldela dem de könsroller som det traditionella heterosexuella paret begränsas av skapas en konstgjord “papparoll” som då tilldelas den person som inte har varit gravid för att också modersrollen endast ska förbehållas den biologiska mamman. Petra ger dock en lite annorlunda bild. Hon berättar istället att samhällets normer inte har påverkat henne speciellt mycket som förälder.

“Ja, nej, ja. Jag kan inte säga att de har påverkat mig så mycket för jag har aldrig tvekat inför det jag gjort, eller så.” [...]

“Jag tycker att det hänt en hel del de sista åren. Jag tror vi är inne i en bra snurr så jag är en ganska nöjd person så jag ser mer fördelar i många saker så jag kan ha mycket förståelse för att det finns mycket gammalt kvar men åter igen jag är ju uppvuxen i en storstad och jag har haft en familj som liksom har umgåtts med homosexuella. Så jag har inte de där hårdaste normerna runt om mig liksom. Det har varit, inte lite alternativa familjebildningar men lite hit och lite dit så”. (*Petra*).

Petra upplever inte att heteronormen påverkar henne och att detta beror på att hon själv växte upp i en familj med en friare syn på hur en familj kan se ut. Hon är också tolerant mot de som fortfarande bär med sig gamla föreställningar och åsikter om homosexuella. Även Katarina berättar hur hon förhåller sig till omvärlden. Hon beskriver att det är viktigt att passa in i samhället, att man ska försöka motverka ett utanförskap och anser att det är viktigt att hennes barn normaliseras in i samhället.

“Det som de har startat upp i Stockholm, regnbågsdagiset där. Då reagerade vi. Det tycker vi är helt fel för det är ju verkligen att placera barn i fack. Att de ska vara utmärkande på något vis. Sânt är jag helt emot och det är Monika också [...] Vi vill inte att Elin ska vara utmärkande på något sätt. [...] Det tycker vi är viktigt, att inte Elin hamnar i centrum för att hon har två mammor. Vi vill att det ska vara så integrerat som möjligt”. (*Katarina*).

Heteronormen upplevs som mer eller mindre betydelsefull. Majoriteten av mammorna har dock beskrivit att de känner sig intvingade i heteronormen för att passa in i en heterosexuell

kärnfamiljsmall så de kan bli godkända som föräldrar medan en av mammorna istället poängterade vikten av att just passa in och bli integrerad.

7 Analys

7.1 Att tvingas in i det heterosexuella ramverket

Under mina intervjuer har mödrarna tecknat fram berättelser om hur heterosexuella relationer understöds och är hegemoniskt rådande samtidigt som den lesbiska familjen ifrågasätts. En av de starkaste normerna i det svenska samhället är den som säger att barn och föräldrar skall vara biologiskt knutna till varandra (Johansson, 2009). Att kunna reproducera sig är en viktig komponent då den hegemoniskt rådande normen säger att konstruktionen av fenomenet familj måste basera sig på möjligheten att kunna reproducera sig tillsammans (Dalton & Bielby, 2000). Den familjestruktur som understöds av samhället är den familj som alltså består av en man och en kvinna (Calhoun, 2000). Det heterosexuella föräldraskapet är hegemoniskt rådande och heteronormen påverkar såväl heterosexuella och homosexuella föräldrar, vilket också Sandell (1993) hittat i sin forskning. Heteronormen genomsyrar synen på det goda föräldraskapet. För att kunna få tillgång till ett godkännande från samhället till att få utöva ett juridiskt föräldraskap utgör en del av prövningen hur väl paret kan leva upp till heterosexuella kärnfamiljsidealet (jmf. Socialstyrelsen, 2008) under närståendeadoptionen. Att efterlikna den traditionella heterosexuella familjen fungerar alltså som mall och hur väl man passar in i denna heterosexuella kärnfamiljsmall utgör ett mått på huruvida man kan anses utöva ett gott föräldraskap eller inte. Bangura Arvidsson (2003) beskriver hur ifrågasatta föräldrar (i hennes fall fäder) bedöms utifrån kärnfamiljsnormen vilket jag menar är jämförbart med de lesbiska mödrar som försöker få rum i idén om familjen. Detta stämmer även väl överens med Calhouns (2000) teorier om heterosexismen och den institutionaliserade heterosexualiteten. Där den heterosexuella kärnfamiljen anses överordnad andra familjebildningar.

Sandell (1993) har beskrivit att i hennes intervjuer beskrev majoriteten lesbiska att de inte önskade bryta mot den norm som säger att barn behöver en pappa och att det bästa föräldraskapet är det som utövas av en biologisk förälder. Från mina intervjuer har jag kunnat se att denna uppfattning förändrats. Mammorna beskriver att de istället ser på sig själva som en kärnfamilj likställd den heterosexuella kärnfamiljen. De utmanar då de normer som säger att bandet mellan barn och förälder ska vara biologiskt. Kan bandet inte vara biologiskt ska föräldraskapet ändå vara organiserat runt en man och en kvinna då de gemensamt kan passera

som barnets biologiska föräldrar, även då de inte är det, men ett lesbiskt par kan aldrig passera som barnets biologiska föräldrar. När då två lesbiska kvinnor bildar en familj så utmanar de denna norm som säger att det är möjligheten till reproduktion mellan två människor som skall utgöra basen för vad samhället skall sanktionera som familjekonstellation.

Alla mammorna utom en har beskrivit sin situation som juridisk felaktig då de ser på sig själva som en kärnfamilj där donatorn utgör en utomstående komponent, vilket även Donovan (2000) och Dalton & Bielby (2000) funnit i sin forskning. Mammornas beskrivning av att de ständigt åsidosätts som förälder till förmån för en donator går i linje med Calhouns (2000) teorier om att lesbiska betraktas som illegitima föräldrar. Den heterosexism som råder i samhället innebär att lesbiska föräldrar motarbetas i sin strävan att bli betraktade som fullvärdiga och legitima föräldrar till sina barn.

7.2 Exkluderingen av den lesbiska ”kärnfamiljen”

Då samhällets juridiska regler försöker bryta upp det gemensamma föräldraskapet hos det lesbiska paret för att göra rum för donatorn som en potentiell pappa skapas det förhållande att den samkönade familjeformen exkluderas och omöjliggörs inom myndighetssystemet i enlighet med Calhouns (2000) teorier. Calhoun (2000) beskriver denna exkludering som 'Outlaws Of Family'. I enlighet med Calhoun (2000) tolkar jag att samhällssystemet upprätthåller positionen för lesbiska som 'Outlaws Of Family' genom att försöka exkludera lesbiska från föräldraskap genom att t.ex. kategorisera medmammorna som förälder nummer tre i försäkringskassans datasystem, då förälder nummer två-posten reserveras till förmån för donatorn. Eller då medmamman inte får komma med in under faderskapsutredningen men också i de fall där endast biomamman får lov att ta ut föräldradagar, hämta ut medicin eller på andra sätt är den enda av föräldrarna som betraktas som förälder till barnet. Det juridiska regelverket och myndigheterna osynliggör lesbiska par som varandes gemensamma föräldrar innan närståendeadoptionen gått igenom, eftersom biomamman betraktas som ensamstående förälder om donatorn är okänd eller som gemensam förälder tillsammans med donatorn om donatorn är känd.

Exkluderingen av lesbiska som föräldrar understödjer och möjliggör synen på dessa familjer och speciellt medmamman som oviktiga för barnet. Johansson (2004) beskriver hur biomamman bekräftas av heterosamhället som biologisk mor medan omgivningen ännu inte vet hur de ska förhålla sig till medmamman. Detta innebär att medmammans roll ofta blir väldigt osynlig i förhållande till biomammans roll (Johansson, 2004) För de mödrar jag intervjuat blir denna olikhet mellan biomamman och medmamma något de försöker motverka

genom att i sina relationer suddar ut skillnaden mellan biomamman och medmamman i sina familjer. Jag ser att medmammornas avsaknad av en möjlig föräldraroll att kunna identifiera sig med är ett resultat av osynliggörandet och omöjliggörandet av medmammans föräldraställning, vilket är ett resultat av att omgivningen försöker pressa in lesbiska i det heterosexuella ramverket. Medmammans roll som förälder elimineras till exempel till förmån för donatorn som tar plats i människors medvetande som en potentiell pappa. I mammornas berättelser framkommer det dock att de ser på sig själva som en kärnfamilj, där medmammans ställning är mycket svag. Det förhållandet att medmamman inte har några juridiska rättigheter till deras gemensamt planerade barn kan även innebära att dessa mödrar avvaktar med att knyta an till barnen. Sandell (1993) menar att medmammorna är försiktiga i att känslomässigt engagera sig för djupt i sina barn då det hela tiden funnits en risk att deras barn kan ryckas ifrån dem. Jag kan dock inte se detta förhållande hos mina intervjupersoner. Detta har antagligen att göra med den tid som har förflutit och att medmammorna idag har en starkare juridisk ställning än för 16 år sedan. Medmammorna beskriver hur de i hjärtat är 100 % föräldrar till sina barn. Detta gör istället att väntan på att barnen ska få rättstrygghet upplevs som väldigt frustrerande för flera av mammorna.

7.3 Onaturliga mödrar

Då det förhållande råder att även den biologiska mamman inte betraktas som en fullgod förälder och utreds vid närståendeadoptionen kan tolkas utifrån Calhouns (2000) teorier om skillnader mellan lesbiska mödrar och heterosexuella mödrar. I motsats till heterosexuella kvinnor anses inte lesbiska kvinnor ha en naturlig plats i samhället som moder. Den lesbiska kvinnan betraktas inte som en 'natural fit mother' (Calhoun, 2000). Detta förhållande drabbar alltså även den biologiska mamman som tillsammans med medmamman ska bli prövad som förälder till sitt barn. Jag menar att ett ifrågasättande liknande det ifrågasättande lesbiska mammor utsätts för under närståendeadoptionen, endast skulle inträffa för en heterosexuell biologisk mor om kvinnan ifråga uppvisar uppenbara brister i sin föräldraförmåga. Den heterosexuella kvinnans föräldraförmåga anses alltid som självklar i sitt utgångsläge medan lesbiska kvinnor behandlas som om förhållandet skulle vara det omvända. De blir istället ifrågasatta som föräldrar i utgångsläget (Calhoun, 2000). Här måste den lesbiska kvinnan bli prövad som förälder för att anses kunna ta hand om sitt biologiska barn om hon har tänkt leva med en kvinna istället för att leva som ensamstående eller med en man. Jag menar att det är tydligt att kvinnan blir prövad just på grund av sin sexuella läggning och på grund av att hon väljer att leva öppet som lesbisk och förälder. Sandell (1993) påpekar att det finns en

dubbeltidig syn på lesbiska som växlar mellan den asexuella osynliga kvinnan och den synliga sexdåren. Så länge lesbiska väljer att hålla en låg profil och låter bli att påtala sin lesbiska identitet som förälder så är man ganska accepterad. Eftersom två kvinnor tillsammans ofta betraktas som väninnor inte som älskare. När då sexualiteten påtalas blir det obehagligt, och bilden växlar från den asexuella kvinnan till att fokusera på den "perverse läggningen", som då tolkas som varandes en faktor som kanske kan innebära en potentiell fara för barnen (Sandell 1993). Jag menar att detta innebär att en kvinna som är öppen om sin lesbiskhet återigen kommer att bli exkluderad som förälder. Detta går i linje med Johansson (2004) som beskriver hur mammorna blir bekräftade så länge de inte påtalar sin identitet som lesbiska eftersom de då kan passera i samhället som heterosexuella (Johansson, 2004). Denna skillnad mellan heterosexuella kvinnor och lesbiska kvinnor innebär, att det finns en längtan efter att få bli bekräftad som mamma och förälder, vilket alla mina informanter berättar om. De upplever sig som föräldrar och mammor redan, men detta bekräftas inte av det juridiska regelverket eller synliggörs av det omgivande samhället, vilket upplevs som oerhört frustrerande och kränkande.

7.4 Misstänka och kontrollerade föräldrar

Att som lesbisk bli utredd i sitt föräldraskap kan ses som ett misstänkliggörande av lesbiska som föräldrar i enlighet med Calhoun (2000) då man kan tolka det som att homosexuella föräldrar misstänkliggörs då deras familjer inte sanktioneras på samma sätt som heterosexuellas familjebildningar genom lagstiftning. Då den lesbiska familjen består av två kvinnor kan man se hur deras familjekonstellation misstänkliggörs, eftersom den inte har en man som inrymmer i dess form. Alla mammorna (utom Petra) har berättat om att de upplevt sig bli misstänkliggjorda som föräldrar. Upplevelsen av att bli kontrollerad beskrivs av flertalet av mammorna. Min tolkning av behovet av att kontrollera lesbisk familjebildning tror jag har sin grund i de tankar som finns att lesbiska föräldrar kan komma att beröva barnet en möjlig pappa. Detta förhållande menar Calhoun (2000) kan trigga igång föreställningar om att barnens könsidentitetsutveckling kan komma att påverkas i framtiden. Vilket forskningen, enligt SOU 2001:10 inte har kunnat påvisa.

Enligt Calhoun (2000) finns inte heller något juridiskt regelverk som skyddar det lesbiska parets integritet. Enligt den svenska lagstiftningen anses inte deras familjebildning som en privatangelägenhet, på samma sätt som görs gällande för ett heterosexuellt par i samma situation. Valet att få bestämma huruvida barnet skall ha en känd eller okänd donator anses som felaktigt och måste kontrolleras i motsats till heterosexuella par som kan göra dessa

val utan inblandning eller kontroll från samhällets sida (se. Wickström & Komujärvi, 2005). Det heterosexuella parets rätt till privatliv går så långt att de till och med blir inskrivna som biologiska föräldrar i folkbokföringen trots att detta förhållande inte överensstämmer med verkligheten (Ryrstedt, 2003). För att lesbiska och heterosexuella föräldrar skall jämföras måste också homosexuella par få utökat tillträde till en egen privat sfär i egenskap av föräldrar (Calhoun, 2000). Att vara tvungen att genomgå faderskapsutredningar och närståendeadoptioner innebär att inte ha tillgång till en privat sfär som förälder och tillåter det förhållandet att samhället kan kontrollera lesbisk familjebildning, samtidigt som heterosexuella föräldrar kan överföra mindre bra förhållanden som heterosexuella lever i vid utövandet av sitt föräldraskap på homosexuella par, istället för att konfronteras med sina egna tillkortakommanden. Calhoun (2000) beskriver denna mekanism där lesbiska föräldrar får överta de negativa sidor som heterosexuella par själva står för. Ett exempel som jag tolkar som en sådan situation är det förhållandet att endast tio procent av heterosexuella par som genomgått fertilitetsbehandling med hjälp av donatorsäd har berättat för sina barn om deras genetiska ursprung (SoS: 2000:6) och det förhållande att lesbiska par också får dessa frågor ställda till sig blir då orimligt. Då grunden till frågan innebär att man antar att det skulle kunna finnas en risk att ett lesbiskt par skulle kunna få för sig att lura i sitt barn att det tillkommit genom en befruktning mellan två kvinnor, vilket kan tolkas som att ha sin grund i de orimliga föreställningar som finns om det lesbiska föräldraskapet (Calhoun, 2000). Detta kan även tolkas som ett led i den Vi och Dom- dynamik som Calhoun (2000) beskriver, där lesbiska föräldrar får överta de tillkortakommanden som heterosexuella par har uppvisat, då de fått hjälp vid en assisterad befruktning. Genom att lägga heterosexuella pars tillkortakommanden också på lesbiska par möjliggörs tanken att det är befogat att kontrollera lesbiska som önskar bli föräldrar.

8 Sammanfattning

Mitt syfte med denna uppsats har varit att beskriva hur lesbiska mödrar upplever de utredningar som familjerättsekreterare har att utföra då ett barn föds som tillkommit genom assisterad befruktning utomlands eller genom privatinsemination. Vidare ville jag undersöka hur lesbiska mödrar beskriver de familjebildningsnormer som lesbiska mödrar måste förhålla sig till i samhället. Jag använde kvalitativ metod för att komma nära intervjupersonernas upplevelser och känslor. För att kunna svara på mina frågeställningar lämpar sig denna metod mycket väl. Den teori jag använt för att analysera min empiri är främst Calhoun (2000) men

jag har även använt tidigare forskning inom området föräldraskap. Nedan presenterar jag vad som framkommit i min analys och besvarar samtidigt mina frågeställningar.

8.1 Kontakter med myndigheter

Mina intervjupersoner har beskrivit utredningsprocessen både i positiva och negativa ord. Majoriteten av mina intervjupersoner upplevde sig dock ifrågasatta som föräldrar under utredningsprocessen, men framförallt under närståendeadoptionen. Två av mina intervjupersoner upplevde faderskapsutredningen som negativ, medan resterande generellt har beskrivit faderskapsutredningen i mer positiva ord än närståendeadoptionen. Efter att ha tittat efter någon gemensam faktor, för att se mönster kring varför upplevelsen av faderskapsutredningen beskrivits mer positivt än närståendeadoptionen, framträder som den avgörande faktorn, huruvida kvinnorna upplevt sig bli respekterade, synliggjorda och betraktade som en familj av sina familjerättssekreterare. Om utredaren har förmedlat att i dennes ögon är de en familj, trots att de har till uppgift att verkställa de regler och förordningar som samhället ställt upp, har detta varit nyckeln till om mammorna har upplevt utredningen som positiv eller inte. De av mina intervjupersoner som känt sig oförstådda, misstänkliggjorda, ifrågasatta, diskriminerade och osynliggjorda av sina utredare beskriver istället utredningarna som kränkande och frustrerande. I de fall utredningarna har tagit lång tid har de upplevts frustrerande och också förhindrat vardagliga rutiner som hämtandet av medicin. En annan faktor som framkommit som en skillnad mellan upplevelsen av de två utredningarna, är att mammorna måste uppnå olika kriterier för att få provas som adoptivföräldrar, så som åldersgränsen på 25 år och kravet att ingå partnerskap. Dessa kriterier upplevs som tvingande för några av mammorna. De flesta har beskrivit att de upplever sig misstänkliggjorda som föräldrar under utredningsprocessen medan en av mammorna istället beskrev att hon känner en stolthet över att ha blivit prövad. Hon beskrev det som att hon fått en extra kvalitetsstämpel som förälder.

Att samhället idag anser att det finns fog för att speciellt utreda homosexuella personers föräldraskap upplever dock majoriteten av mammorna som kränkande. Mitt intryck från deras berättelser är att mödrarna upplever utredningarna som att de blir kategoriserade som olämpliga föräldrar, då deras familjebildning inte ännu uppmuntras eller sanktioneras av samhället i tillräcklig stor utsträckning. Som ett led i detta skapas en känsla av utanförskap och diskriminering. Upplevelsen de lesbiska mödrar jag intervjuat beskriver, är att samhällets juridiska regelverk, som utredaren har att verkställa, osynliggör, misstänkliggör och motverkar deras familjebildning. Mammorna har också berättat hur de kämpat för att få en

plats i samhället som föräldrar till sina barn, framför allt medmamman, eftersom hennes position är än mer ifrågasatt. Upplevelsen av att myndigheterna inte bekräftar medmammorna som viktiga för deras barn återkommer hos flera av mina intervjupersoner. Det kan vara långa utdragna handläggningstider som utredaren inte förstår är påfrestande, när medmamman så fort som möjligt vill ta sitt juridiska föräldraansvar. Eller det kan vara då försäkringskassan har kategoriserat dem som förälder nummer tre i deras datasystem eller då omgivningen inte erkänner medmammans roll som likvärdig biomammans roll som förälder till barnet, men också då hon inte kan uppfylla samhällets kriterier för att få bli prövad som adoptivförälder, trots att hon uppfostrat barnet som sitt eget sedan födseln och varit med vid planerandet och bildandet av familjen. De två medmammor som ännu inte kunnat adoptera sina barn har beskrivit upplevelser av utanförskap och osynliggörande än mer. De praktiska komplikationer det medför att inte vara vårdnadshavare skapar stor frustration, ilska men även känslor av uppgivenhet hos dessa mammor.

När det kommer till upplevelsen av andra myndigheter framkommer det att försäkringskassan har vållat problem för alla mödrarna. Mammorna beskriver försäkringskassans system som att detta inte rymmer den lesbiska familjen i sin ram och sitt regelverk. Deras familjer osynliggörs då biomammorna blir registrerade som ensamstående föräldrar. Medmamman hamnar på en post tre som jag uppfattar som inte varandes synlig i systemet, som en föräldrapost, vilket visar sig när mammorna ringer och vill ta reda på hur många föräldradagar de har och handläggaren inte kan se att de som medmammor gemensamt är föräldrar tillsammans med biomamman. Detta inträffar också då de faktiskt är juridiska föräldrar och har adopterat barnet.

8.2 Normer kring föräldraskap

Under flera av intervjuerna har mammorna berört normen om betydelsen av biologi i utövandet av ett gott föräldraskap. De beskriver hur fel det kan bli om fokus ligger på att man, som blivande förälder kan reproducera sig tillsammans med sin partner, som uppställt kriterium för att bli betraktad som god förälder. Istället beskriver de vikten av att titta på vem det är som utövar föräldraskapet i praktiken. Under intervjuerna framkom det tydligt i mina intervjupersoners sätt att beskriva deras familj, att deras roller som föräldrar var jämbördiga och att den biologiska komponenten hos en av föräldrarna hade en sekundär betydelse i familjen. De lesbiska mödrar jag mött under mitt uppsatsarbete har förmedlat mig känslan av att den biologiska komponenten i ett föräldraskap inte längre blir viktig i den lesbiska familjen. Här raderas gränserna mellan den biologiska mamman och den ickebiologiska

mamman ut. De betraktar främst föräldraskap som ett socialt och inte biologiskt fenomen, Flertalet av mammorna har även beskrivit hur omgivningen försöker pressa in de lesbiska paren in i heteronormen. Majoriteten av mina intervjupersoner har beskrivit att de känner sig intvingade i heteronormen för att passa in i en heterosexuell kärnfamiljsmall för att bli godkända som föräldrar medan en av mammorna istället poängterade vikten av att just passa in och bli integrerad. Vissa av mammorna upplever därmed heteronormen som mer begränsande än andra. De mammor som lever ett mindre heteronormativt liv upplever också dessa normer som mer begränsande. Dessa mammor har beskrivit hur efterliknandet av den traditionella heterosexuella familjen utgör ett mått på huruvida de kan anses utöva ett gott föräldraskap eller inte.

9 Avslutande diskussion

Familjen som fenomen befinner sig i en ständig förändringsprocess och synen på föräldraskap, barns behov, kön och sexualitet är politiska frågor som förändras beroende på tid och plats (Johansson, 2009). När jag har gått igenom material och forskning i detta ämne så har jag kunnat se en trend. Från att lesbiska har skaffat barn som på ett sätt som har verkat exkluderande för deras kärlekspartners genom deras skapande av en kärnfamiljskonstruktion bestående av mamma, pappa och barn till att idag innesluta sin kärlekspartner i hela föräldraskapet och se på denna som en fullvärdig förälder likställt det biologiska föräldraskapet genom den nya tekniken med insemination och IVF. Jag kan alltså se en förskjutning där lesbiska som önskar bli föräldrar idag utmanar den starka norm som råder i Sverige, vilken säger att den viktigaste mest betydelsefulla komponenten för ett gott föräldraskap är att föräldrarna till ett barn också skall vara biologiskt knutna till barnet och att barn måste ha en pappa. Lesbiska ifrågasätter, utmanar och förändrar denna norm genom deras val av familjekonstellationer idag. Då lesbiska par skaffar barn via insemination, där föräldrarollen pappa elimineras, utmanas inte endast föreställningen om att biologi och utövandet av ett föräldraskap ska höra ihop, utan också våra föreställningar om könets betydelse för hur vi kan anses utöva ett gott föräldraskap prövas. Lesbiska familjekonstellationer provocerar och utmanar det traditionella sättet att se på familjen vilket kan fungera som en katalysator för att synliggöra de föreställningar om kön vi bär med oss. I de fall ett heterosexuellt par har skaffat barn som sambos skall en faderskapsutredning utföras utom i de fall då insemination skett i Sverige, utomlands eller privat. Detta för att stärka den sociala faderns ställning i förhållande till donatorns. När det kommer till lesbiska par är

förhållandet det omvända. Här skall istället donatorns ställning stärkas. Som jag ser det är detta förfarande ett resultat av föreställningar om att barn behöver en mamma och en pappa för att växa upp till trygga och harmoniska individer. Idag vet vi att dessa föreställningar inte längre är giltiga då forskningen visar att homosexuella föräldrar är lika dugliga som heterosexuella föräldrar. Det är inte huruvida barnet växer upp i en miljö där föräldrarna lever i en heterosexuell relation som avgör om barnet växer upp till en trygg individ. All forskning visar att barn till homosexuella föräldrar inte uppvisar några skillnader i emotionell status, social anpassning eller annan psykologisk hälsa jämfört med barn som växt upp med heterosexuella föräldrar (SOU 2001:10). Trots denna forskning åsidosätts de lesbiska medmammorna ständigt som föräldrar till förmån för en donator. Är du medmamma och du och din partner inseminerat utanför lagen om insemination, kan du aldrig bli juridisk förälder till barnet om inte först socialnämnden har kontrollerat att du inte försöker undanhålla någon man dennes rätt till ett föräldraskap. Detta skall alltså utredas innan paret kan ansöka om att få bli prövade som föräldrar gemensamt, vilket aldrig inträffar för en man i samma situation. Jag menar att detta beror på att mannen kan ersätta donatorn eftersom de har samma könstillhörighet. Det handlar alltså inte om huruvida mannen eller kvinnan är biologisk förälder utan det kokas ned i föreställningar om könets betydelse för utövandet av ett gott föräldraskap. En till kvinna kan aldrig så att säga ersätta en man som en annan man kan göra eftersom normen säger att det är viktigt för barn att ha både en faders- och en modersgestalt. Med detta synsätt menar jag att könsstereotypa föreställningar om vad det innebär att vara man respektive kvinna som förälder förstärks. Det skulle därför vara intressant att forska vidare på hur lesbisk familjebildning utmanar föreställningar om kön och titta på hur lesbiska diskrimineras utifrån en genusdiskussion.

En annan aspekt av att utestänga medmammorna från föräldraskapet är den som Sandell (1993) beskrivit. Om samhället inte uppmuntrar och erkänner medmammornas föräldraskap riskerar man att hon inte knyter an till barnet. Detta ser jag som problematiskt då barnet kan uppleva sig bli övergiven av sin andra mamma i egenskap av den person som varit med och planerat dess tillkomst men som inte längre vill ta eller får lov att ta del av dess liv. En av de medmammor jag intervjuat beskrev hur hon utvecklade en bild av sig själv som betydelselös förälder då ingen i hennes omgivning bekräftade henne som en viktig del i sin sons liv. Ett annat scenario är om det skulle inträffa en konflikt mellan barnets båda mammor och en separation inträffar. Då medmamman inte har några egna juridiska rättigheter till barnet är hon helt i händerna på barnets biomamma. Detta innebär att barnets biomamma kan beröva barnet dess andra förälder. För att skydda barnets rätt till båda sina föräldrar behöver

vi stärka medmammans juridiska ställning som förälder. Samtidigt ser jag inte några hinder för att en anmärkning kan göras i folkbokföringen, så att det genetiska ursprunget för alla barn blir känt, men att det juridiska föräldraskapet fortfarande bevaras lika starkt till förmån för den sociala föräldern, som också då kan göras likvärdigt starkt för det lesbiska paret. Först då, menar jag att barnets bästa verkligen sätts i första rummet. Vidare forskning på området skulle kunna riktas mot de familjerättsekreterare som möter lesbiska par. Hur ser de på normerna kring familjebildning och hur ser de på barnets situation då medmammans juridiska ställning fortfarande är så svag i förhållande till donatorns? Vidare skulle det också vara intressant att synliggöra donatorernas perspektiv. Hur ser de på det faktum att de betraktas som föräldrar, avskräcker det dem att hjälpa lesbiska att bli föräldrar eftersom de riskerar att bli försörjningsskyldiga till ett barn som de inte önskar vara sociala föräldrar till? Dessa frågor skulle vara intressant att få svar på i framtiden.

Källförteckning

Tryckta källor

Alvesson, Mats (2003) *Postmodernism och samhällsforskning*. Malmö: Liber

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder, att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber

Bielby, Denise & Dalton, Susan (2000) "That's Our Kind of Constellation': Lesbian Mothers Negotiate Institutionalized Understandings of Gender within the Family" (s. 36-61) i *Gender & Society*, vol. 14 nr 1

Calhoun, Cheshire (2000) *Feminism, The Family and the Politics of the Closet - Lesbian and Gay Displacement*, Oxford University Press: New York

Donovan (2000) "Who Needs a Father? Negotiating biological fatherhood in British lesbian families using self-insemination" (s. 149-164) i *Sexualities*, vol.3 nr.2.

Gemzöe, Lena (2004) *Feminismer*. Stockholm: Bilda Förlag

Griffin, Kate (1998) "Getting Kids and Keeping Them: Lesbian Motherhood in Europe" (s.23-34) i *Living Difference: Lesbian Perspectives on Work and Family Life*

Hamrud, Annika (2005) *Queerkids och deras föräldrar*. Stockholm: Normal förlag AB

Johansson, Monica (2004) *Lesbisk och förälder: ett föräldraskap som begränsas, möjliggörs och omöjliggörs inom den heterosexuella normen*. C-uppsats, Sociologiska institutionen, Lund universitet

Johansson, Thomas (2009) *Familjeliv*, Malmö: Liber

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

MacKinnon, Catharine A (1989) *Toward a feminist theory of the state*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Meeuwisse, Anna & Sunesson, Sune & Swärd, Hans (2006) *Socialt arbete- En grundbok*. Stockholm: Natur & Kultur

Sandell, Kerstin (1993) *Att leva lesbiskt och den heterosexuella normen: Tankar kring livsval*, C-uppsats, Sociologiska institutionen, Lund universitet

Stenholm, Sara & Strömberg, Cecilia (2004) *Homofamiljer. Guide i praktiska, juridiska och ibland absurda frågor för homosexuella som vill ha barn*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

SOU 2001:10 Barn i homosexuella familjer. Slutbetänkande av Kommittén om barn i homosexuella familjer. Stockholm: Fritze.

SOU (2007:3) *Föräldraskap vid assisterad befruktning- betänkande av utredningen om föräldraskap vid assisterad befruktning* . Stockholm: Edita Sverige AB

Socialstyrelsen (2000:6) *SoS-rapport, 2000:6. Får barnen veta? Barn som fötts efter givarinsemination*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2005) *Att fastställa faderskap- handbok vid handläggning*, Stockholm: Elanders Gotab AB

Socialstyrelsen (2008) *Adoption - Handbok för Socialtjänsten*. Västerås: Edita Västra Aros

Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.) (2000) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Ryrstedt, Eva (2003). Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer, (s. 554-576) i *Svensk Jurist Tidning*, häfte 5-6. Stockholm: Norstedts tryckeri

Westerholm, Barbro (2000) "Partnerskapslagens tillkomst- framför och bakom kulisserna", I Martin Andreasson, (red.) *Homo i Folkhemmet- homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*. Göteborg: Annama Böcker AB

Internetsidor

Barnombudsmannen

www.barnombudsmannen.se/Remissvar.aspx?pageid=3314 (2009-07-03).

Linköpings Universitet

www.liu.se/forskning/reportage/homofamiljer?l=sv (2009-07-22).

RMC, UMAS

(RMC, UMAS.a.) www.skane.se/templates/Page.aspx?id=47839 (2009-08-16).

(RMC, UMAS.b.) www.skane.se/templates/Page.aspx?id=185045 (2009-08-16).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2004:16) Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap, SOSFS 2004:16 (S) Föreskrifter och allmänna råd.

www.sos.se/sosfs/2004_16/2004_16.pdf (2009-03-23).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2007:4) Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap, SOSFS 2007:4 (S) Föreskrifter och allmänna råd.

www.sos.se/sosfs/2007_4/2007_4pdf (2009-03-23).

Storkklinik

(Storkklinik.a.) www.storkklinik.dk/se/donatorer/ (2009-08-16).

(Storkklinik.b.) www.storkklinik.dk/fileadmin/editors/pdf/AAbn_donorer/oppnadonatorer_storkklinik.pdf (2009-08-16).

Sveriges Radio

www.sr.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?artikel=2162010 (2009-03-23).

Sveriges Riksdag.

Ds 2004:19. *Föräldraskap vid assisterad befruktning för homosexuella*

www.riksdagen.se/Webbnav/?nid=3271&doktyp=ds&rm=2004&bet=19&dok_id=GSB419
(2009-08-16).

Sveriges Riksdag

Lagutskottets betänkande 2004/05:LU25 *Assisterad befruktning och föräldraskap*

www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GSO1LU25 (2009-08-16).

Sveriges Riksdag

Regeringens proposition 2004/05:137 *Assisterad befruktning och föräldraskap.*

www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GSO3137 (2009-08-16).

Bilaga 1- Annonser på Familjeliv

Ni som genomgått faderskapsutredningar och närståendeadoptioner

Hej alla regnbågsfamiljer!

Mitt namn är Ann-Cherie Halldin och läser till socionom.

Jag ska skriva min c-uppsats med ämnet, bemötande av regnbågsfamiljer inom familjerätten.

Jag är därför intresserad av att komma i kontakt med regnbågsfamiljer som genomgått

faderskapsutredningar och närståendeadoptioner. Jag önskar intervjua både par som inseminerat hemma och par som inseminerat på klinik utomlands. Jag är intresserad av vilka upplevelser ni haft i kontakten med familjerättssekreterarna under utredningstiden.

Mitt syfte är att belysa och diskutera de normer som finns kring familjebildning i Sverige.

Bor ni i närheten av Malmö vill jag gärna träffa er för intervju. Bor ni i andra delar av Sverige kommer intervjuerna istället att utföras via telefon.

Ni kommer förstås att vara anonyma i min uppsats som ni även kommer få ta del av.

Kontakta mig gärna på, ann-cherie.halldin.491@student.lu.se, eller i gästboken.

Med vänlig hälsning

Ann-Cherie Halldin

Socialhögskolan, Lund

Bilaga 2 - Informations brev

Hej!

Jag läser sjätte terminen på socionomutbildningen i Lund.

Jag söker lesbiska par som genomgått faderskapsutredning och närståendeadoptioner för min stundande c-uppsats. Jag vill gärna prata med dig om de erfarenheter du haft av kontakter med olika myndigheter, t.ex. försäkringskassan och familjerättssekreterare. Mitt syfte är att lyfta fram era erfarenheter och berättelser för att bidra till att socionomer som yrkesgrupp och samhället i stort får en större kunskap och förståelse för lesbiska pars familjebildning. Intervjuerna kommer endast att användas för uppsatsens syfte och inte i något annat sammanhang.

Intervjun kommer att ta ca 1 timma och kommer att spelas in med dator vid telefonintervju annars med diktafon. När uppsatsen är färdig kommer intervjuerna raderas. Det kommer inte heller att vara möjligt att identifiera den enskilda personen som har blivit intervjuad i uppsatsen. Du kommer vara helt anonym.

Deltagandet i forskningen är helt frivillig och du har rätt att när som helst avbryta din medverkan.

Vill du vara med eller har du några frågor?

Kontakta mig:

Ann-Cherie Halldin, 0736-838331

ann-cherie.halldin.491@student.lu.se

Socialhögskolan

Lunds Universitet

Handledare: Maria Bangura- Arvidsson

Telefon: 046-2223065, 042-356579

Mail: maria.bangura_arvidsson@soch.lu.se

Bilaga 3 - Intervjumall

Intervjumall

Inledning

Presentera mig

Presentera syftet med uppsatsen: *Att undersöka hur lesbiska kvinnor tänker om sin föräldrasituation utifrån deras kontakter med myndigheter. Denna kunskap hoppas jag kan bidra till att socionomer och politiker i framtiden kan komma att förstå lesbiska kvinnors familjesituation och möta de behov som finns.*

Information: *Intervjun kommer ta ca 1-1,5 timma och kommer spelas in med diktafon. Jag hoppas att denna intervju mer kommer att likna ett samtal som grundar sig i dina/era erfarenheter och upplevelser. Därför kommer tyngdpunkten att ligga på det du/ni själv väljer att ta upp och berätta om. Jag har en del teman som jag hoppas vi kommer att beröra under intervjuens gång.*

När uppsatsen är färdig kommer intervjuerna att raderas. I uppsatsen kommer det inte gå att identifiera den enskilda personen som blivit intervjuad. Deltagandet är frivilligt och du/ni har rätt att när som helst avbryta din medverkan.

Har du/ni några frågor innan vi börjar?

Intervjufrågor

Bakgrund

Fakta om personen: ålder, utbildning/sysselsättning, civilstånd, antal barn och ålder på barnen i familjen.

Jag skulle vilja att vi börjar med att prata om hur era familjebildningsplaner började ta form?

Inför processen

Beskriv hur du/ni kände inför processen att skaffa barn?

Avväganden, beslut, eventuella svårigheter?

Under utredningen

Vill du/ni berätta om hur du/ni tänkte kring utredningen under graviditeten?

Förberedelser?

Nu har vi pratat om hur familjeplaneringens tiden var för dig/er. Nu skulle jag vilja att vi pratar lite mer om hur era erfarenheter av utredningsstadiet sett ut.

Myndighetskontakter

Vilka myndighetskontakter har ni haft?

Berätta om era kontakter ni haft med olika myndigheter?

Beskriv hur du/ni upplevt dessa kontakter?

Hur har ni hanterat detta?

Faderskapsutredningen

Berätta om hur faderskapsutredningen startade?
Ert initiativ eller myndigheternas?

Beskriv hur du/ni upplevt faderskapsutredningen?
Kan du utveckla det....
Berätta mer om.....

Närståendeadoptionen

Beskriv hur processen kring ansökan av närståendeadoptionen gick till?

Beskriv hur du/ni upplevt närståendeadoptionsutredningen?
Kan du utveckla det....
Berätta mer om....

Hur har du/ni hanterat detta?
Kan ha varit både positiva eller negativa erfarenheter.

Normer om familjebildning

Nu när du/ni beskrivit era upplevelser av kontakter med myndigheter, skulle jag vilja att du/ni berättar om er syn på de normer som är rådande när det kommer till familjebildning idag?
Självklara normer, ifrågasatta normer?

Hur har du/ni hanterat dessa?

Avslutningsvis skulle jag vilja att du/ni berättar om hur du/ni ser på framtiden?
Tankar kring politisk utveckling och hur moderna familjebildningar kan luckra upp traditionella familjenormer?

Övrigt

Har du något som du tycker inte kommit fram och vill berätta om?

Avslutning

Vad händer nu? Renskriver intervjun, inspelningen raderas efter transkribering. Utskrifterna aidentifieras och analyseras. Uppsatsen blir förhoppningsvis klar i början av juni eller i slutet av augusti. Vill du ha den skickad till dig/er via mail?

Övriga tankar, frågor eller kommentarer från intervjupersonen?

Om jag har några ytterligare frågor som dyker upp, kan jag ringa/maila dig?

Tack så mycket för din medverkan!